

16+

Палітра горнай

краіны

стар. 4—7

Галоўная тэма

нашай літаратуры

стар. 10—11

Як здымалі

«Дзікае паляванне
караля Стаха»

стар. 14

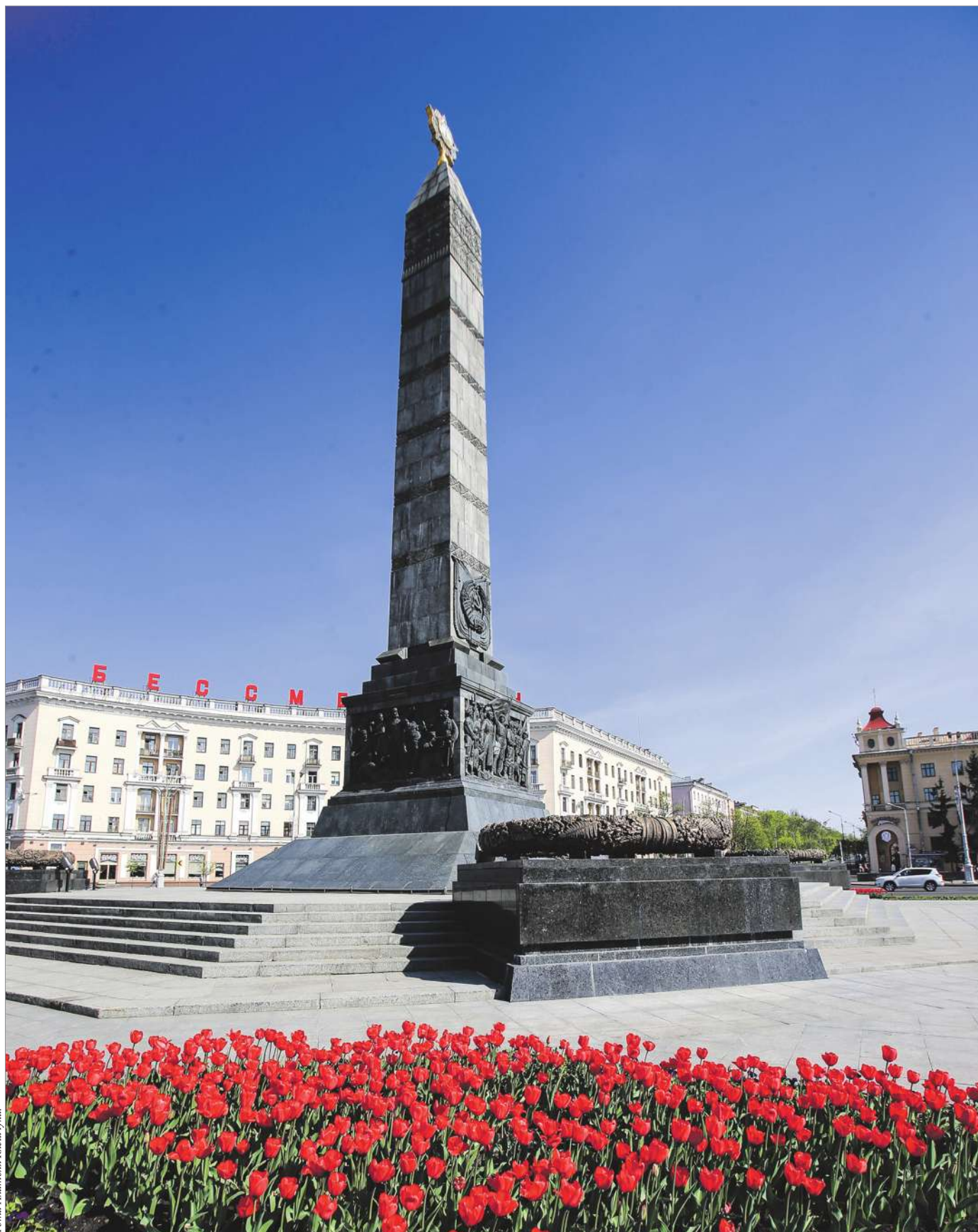
Праз памяць зямную

Гэта Беларусь: яшчэ баліць. Яшчэ ўспамінаем і дзякуем усім тым, хто датычны да майскай радасці, якая штогод штурхае ісці з кветкамі да абеліскаў. Усіх, хто спрыяў Перамозе, з якіх бы народаў яны ні паходзілі. Зямля адна на ўсіх. Крыніца жыцця.

Такая яна, наша краіна: удзячная і традыцыйная ў сваім імкненні рабіць усё па-людску. Так, каб не было сорамна перад іншымі народамі, якія хочуць зразумець: што для нас галоўнае, чым жывуць тут людзі цяпер?..

Людзі жывуць — і не толькі памяццю. Мараць і імкнуцца да вяршынь, шмат працуюць і бачаць у гэтым сэнс існавання. У гэтым накіраванасць нашага пакалення, яго жыццёвы ўчынак: ствараць славу Беларусі справамі. Праз іх удасканалства, праз іх знаходзіць сяброў, праз супрацоўніцтва памнажаць намаганні.

Таму што ва ўсіх, урэшце, яны адны: мець права жыць на сваёй зямлі. Беларусь гэта ведае дакладна.

Фота Анатоля Клепчука.

Акіэнты тыдня:

краіна

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў суайчыннікаў з Днём Перамогі. «Гэта свята прасякнута моцнымі эмоцыямі і пачуццямі: горыччу страты мільёнаў бязвінных жыццяў, радасцю вызвалення ад фашыскага прыгнёту, усведамленнем няўстойлівасці міру і адказнасцю за яго», — гаворыцца ў віншаванні. «Мы назаўсёды захаваем праўдзівую гісторыю той вайны. Перадзім будучым пакаленням разуменне таго, што адзінства, вера ў сябе і сапраўдная любоў да Радзімы — надзейная абарона ад любой пагрозы. Мужнасць, нязломнасць волі і патрыятызм народа-пераможцы на векі застануцца сімвалам нашай нацыянальнай самасвядомасці», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка. Асобную ўдзячнасць кіраўнік дзяржавы выказаў ветэранам. «Ваш подзвіг будзе жыць у нашых сэрцах як вялікі дар — магчымасць свабодна працаваць на роднай зямлі, выходзіць дзяцей і ўнукаў на ідэалах добра, сумленнасці і справядлівасці», — звярнуў увагу Прэзідэнт.

Мерапрыемствы Года турызму Кітая ў Беларусі маюць на мэце павелічэнне турыстычнага патоку. Аб гэтым паведаміў дырэктар дэпартаменту па турызме Міністэрства спорту і турызму Андрэй Молчан на прэзентацыі Года турызму Кітая ў Беларусі і Года турызму Беларусі ў Кітаі, якая прайшла падчас XXII Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі «СМІ ў Беларусі». Арганізатар прэзентацыі — Беларускае тэлеграфнае агенцтва. Цяпер рэалізуецца план, які ўключае каля 50 мерапрыемстваў, што дазваляюць стварыць найбольш спрыяльныя ўмовы і інфраструктуру для прыёму кітайскіх турыстаў. У Беларусі распрацоўваецца навігацыя на кітайскай мове па беларускіх гарадах, падрыхтавана памятка для кітайскіх турыстаў, яе ўжо распрацоўваюць турыстычныя агенцтвы.

Кніга Чынгіза Айтматава на беларускай мове прэзентавана на 47-м Лонданскім кніжным кірмашы, які прайшоў у выставачным комплексе *Olympia*, паведамае Міністэрства інфармацыі Беларусі. У рабоце выстаўкі ўзялі ўдзел больш за 23 тыс. прафесіяналаў са 112 краін свету. Навінку — кнігу Чынгіза Айтматава «Буранны паўстанак. І вякуе дзень даўжэй за век» на беларускай мове ў перакладзе Міхася Стральцова — прадставіла выдавецтва «Народная асвета». Выданне падрыхтавана да 90-годдзя Чынгіза Айтматава і 25-годдзя ўстанавлення дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і Кыргызстанам. Адзін экзэмпляр кнігі быў перададзены ў Беларускае бібліятэку імя Францішка Скарыны ў Лондане, яшчэ адзін — у Акадэмію імя Чынгіза Айтматава ў Лондане.

Працягваецца адкрыты конкурс на распрацоўку эскізнага варыянта памятнага знака, які ўсталююць у Іванаве ў гонар XXV Дня беларускага пісьменства, паведамілі ў Іванаўскім райвыканкаме. Заяўкі прымаюцца да 18 мая. Скульптурная кампазіцыя павінна адлюстроўваць гістарычны шлях пісьменства і друку ў Беларусі, а таксама выклікаць цікавасць да друкаванага слова. Памятны знак у гонар юбілейнага Дня беларускага пісьменства, які пройдзе 2 верасня і будзе прысвечаны тэме «Мая малая радзіма», плануецца ўсталюваць у цэнтральнай частцы Іванава, на вуліцы 17 верасня. Праект будзе рэалізаваны за кошт раённага бюджэту, сродкаў абласнога суботніка, Міністэрства культуры, а таксама спонсарскіх ахвяраванняў.

Агляд афіцыйных падзей ад
Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

Сэнс у літарах

Газета «ЛіМ» адзначана прэміяй нацыянальнага конкурсу друкаваных сродкаў масавай інфармацыі «Залатая Літара»

масавай інфармацыі з іх адметнымі праектамі. І калі ўлічыць актыўнасць і натхненне, з якім калегі з розных куткоў Беларусі распавядалі пра свае выданні, то, відаць, сёлетняе новаўвядзенне — дзень рэгіянальнай прэсы — можа застацца як адметнасць беларускіх выставак СМІ. Няма маленькіх газет ці выданняў: кожны раён важны, паўсюль жывуць людзі, і нават раённыя газеты могуць спрацаваць па папулярнасці з рэспубліканскімі. А сёлета на выстаўцы да іх асабліва ўвага: Год роднай зямлі.

Усё дзеля чытача — лічаць журналісты. І дзеля таго, каб ён быў грамадзянінам сваёй краіны, — удакладняюць прадстаўнікі дзяржавы. Міжнародная спецыялізаваная выстаўка «СМІ ў Беларусі» праводзіцца Міністэрствам інфармацыі пры падтрымцы Міністэрства замежных спраў, Мінскага гарвыканкама і іншых органаў дзяржаўнага кіравання нездарма. Цяпер кожны можа далучацца да інфармацыі, што паступае праз СМІ глабальнага характару. Таму актуальнай падавалася тэма, заяўленая намеснікам галоўнага рэдактара МІА «Расія сёння» Наталляй Лосевай: «Глобальныя трэндны для новых медыя».

Што да трэндаў, то беларускія СМІ даўно і добра ўсвядомілі значэнне міжнароднага супрацоўніцтва. Напрыклад, гэта адзін з прыярытэтаў Выдавецкага дома «Звязда», а падчас выстаўкі быў яшчэ падпісаны дагавор з рэдакцыяй кастрамской абласной газеты «Северная правда» — у прысутнасці міністра інфармацыі Беларусі Аляксандра КАРЛЮКЕВІЧА і начальніка інфармацыйна-аналітычнага ўпраўлення Кастрамскай вобласці Ірыны ЖАБКО.

Але галоўнае ўсё ж для выданняў холдынга — уласны кантэнт і медыяпрадукт. Сёлета 65-годдзю часопіса «Малодосць» быў прысвечаны круглы стол «Учора, сёння і заўтра».

І мы маем гонар паведаміць: у намінацыі «Лепшыя матэрыялы культурнай тэматыкі» ў конкурсе «Залатая Літара» ўзнагарода прысуджана газеце «Літаратура і мастацтва». У намінацыях культурнай і гісторыка-краязнаўчай тэматыкі была пададзена максімальная колькасць заявак (больш за 50). Прыемна, што журы звярнула ўвагу на публікацыі «ЛіМ» літаратурна-крытычнага характару. Дзякуй нашым пісьменнікам і творцам у розных відах мастацтва, а таксама чытачам, якія натхняюць на плённую працу!

Марыя АСПЕНКА

Прэса — гэта зазорна і натхняльна. Такую выснову можна было зрабіць падчас XXII Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі «СМІ ў Беларусі». Адрасу пры ўваходзе зацягваў віхор гукаў: газеты, часопісы, тэлеканалы не толькі значныя навіны і сур'ёзныя матэрыялы выдаваць могуць. Хочаце — можам спяваць, можам чытаць вершы (нават тыя, што ствараюць свае супрацоўнікі!), можам закруціць у танцы і стварыць галерэю партрэтаў. Мы можам тое, чаго часам самі не ўсведамляем. І ёсць магчымасць раскрыцца з іншага боку падчас прэзентацыі з галоўнай сцэны ці ля павільёнаў кожнага СМІ.

Сёлета ў вялікім павільёне (плошчай больш за 1 тыс. кв. м.) на праспекце Пераможцаў у Мінску размясціліся больш за 50 экспанентаў, што прадстаўляюць каля 400 сродкаў масавай інфармацыі Беларусі і іншых краін. Асабліва прыцягваў стэнд Кітая: у Беларусі гасцявала вялікая дэлегацыя з гэтай краіны. І звычайныя наведвальнікі не заставаліся без сюрпрызаў. Напрыклад, выцягнуў з празрыстай скрыні паперку з іерогліфамі — і атрымаў прароцтва: «радасць»... Так і ёсць: свята друку.

Магчымасць сябе паказаць была не толькі ў рэспубліканскіх выданнях, але і спецыялізаваных, вучэбных, нават кабельных тэлеканалаў. Кожная вобласць магла прадставіць свае сродкі

Мінскае гарадское аддзяленне
СПБ запрашае:

13 мая — на Фэстываль духоўнай паэзіі і песні, які адбудзецца на тэрыторыі храма Святой Сафіі Слуцкай у Мінску (вул. Казінца, 108) (а 13.00).

14 мая — на паэтычнае свята «Вясновыя матывы» з удзелам Лізаветы Палеев і Алены Кошкінай у публічную бібліятэку № 5 (а 16.00).

15 мая — на сустрэчу з Кацярынай Роўдай, прамаркаванай да Міжнароднага дня сям'і, у дзіцячую бібліятэку № 15 (а 13.00).

15 мая — на імпрэзу з удзелам пісьменнікаў у літаратурны клуб «Слова» пры публічнай бібліятэцы № 3 (а 14.00).

15 мая — на юбілейную імпрэзу Мікалая Кулецака ў публічную бібліятэку № 21 (а 15.00).

15 мая — на сустрэчу з паэтам-франтавіком Мікалаем Івановым у літаратурны клуб «Парнас» пры публічнай бібліятэцы № 5 (а 17.30).

16 мая — у клуб юных літаратараў «Шабаноўскія звонкі» пры дзіцячай бібліятэцы № 3 (аб 11.00).

16 мая — у студыю юных літаратараў «Малінаўскія галасы» пры дзіцячай бібліятэцы № 15 (а 16.00).

16 мая — на вечар бардаўскай песні ў літаратурны клуб «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 (а 17.00).

17 мая — на сустрэчу з Янай Явіч і Дзмітрыем Юртаевым у публічную бібліятэку № 5 (а 16.00).

17 мая — на сустрэчу з пісьменнікам ў літаратурны клуб «Аўтограф» пры інтэрнаце № 8 БДЭУ (а 17.00).

Мінскае абласное аддзяленне
СПБ запрашае:

11 мая — на сустрэчу «Касмічныя казкі Зорнай феі» з Кацярынай Хадасевіч-Лісавой ў бібліятэку Мінскага раённага цэнтра культуры (г. Мінск, вул. Альшэўскага, 8) (аб 11.00).

Брэсцкае абласное аддзяленне
СПБ запрашае:

10 мая — на абласны этап конкурсу чытальнікаў «Жывая класіка» ў абласны Цэнтр маладзёжнай творчасці (а 10.00).

11 мая — на прэзентацыю калектыўнага зборніка ўдзельнікаў літаратурнага клуба «Літара» гарадскога Дома культуры ў цэнтральную гарадскую бібліятэку імя А. С. Пушкіна (а 18.00).

Віцебскае абласное аддзяленне
СПБ запрашае:

14 мая — на сустрэчу з Тамарай Крас-

новой-Гусачэнкай у Віцебскую кніжную краму «Асвета» (а 11.00).

14 і 16 мая — на абласны этап конкурсу чытальнікаў «Жывая класіка» ў Віцебскі гарадскі цэнтр дадатковага адукавання дзяцей і моладзі (а 10.00).

16 мая — на сустрэчу з Галінай Загурскай і Мікалаем Балдоўскім «Мой куточак, сэрцу мілы...» у Гаранскую СШ Полацкага раёна (а 13.00).

18 мая — на сустрэчу «Ва славу Радзімы» з Валерыем Марчанкам у Віцебскую гарадскую бібліятэку імя Я. Маўра (а 13.00).

Гродзенскае абласное аддзяленне
СПБ запрашае:

15 мая — на сустрэчу Людмілы Кебіч «Родны край — мае натхненне» з навучцамі Гродзенскага гуманітарнага каледжа (а 13.30).

16 мая — на сустрэчу Людмілы Шаўчэнкі «Лета з водарам суніц» з вучнямі пачатковых класаў СШ № 23 г. Гродна ў кнігарню «У Белкі» (а 16.00).

18 мая — на сустрэчу Людмілы Кебіч, Людмілы Шаўчэнкі, Вікторыі Смолкі і Святланы Тарасавой «Беларуска-ці вытокі» ў Гудзевіцкі літаратурна-краязнаўчы музей Маскоўскага раёна (а 14.00).

КАБ ВУЧЫЦЬ І ВУЧЫЦЦА

на розных мовах свету

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылося ўрачыстае адкрыццё міжнароднай выстаўкі «Буквары народаў свету». Экспазіцыя пачала работу ў межах XIV Міжнародных кнігазнаўчых чытанняў, якія праходзяць пад знакам 400-годдзя першай кнігі. Памятны момант стала адкрыццё галоўнага сімвала юбілейных падзей — аб’ёмнага Буквара (2,3 на 3,1 м).

Дзякуючы неверагодным абставінам кніга, якая была выдадзена ў ВКЛ, захавалася да нашага часу. «Мы выдадзім факсімільнае выданне першага Буквара для таго, каб кожны мог патрымаць у руках кнігу, па якой вучыліся 400 гадоў таму, — падкрэсліў дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі. — Гэта выстаўка для тых, хто вучыцца, вучыць, і тых, хто піша і будзе пісаць вучэбныя дапаможнікі і падручнікі, таму што тэма Буквара — вечная».

На зямлі існуе каля сямі тысяч моў, аднак у сучасным глабалізаваным свеце іх колькасць скарачаецца. Сёння каля 400 моў лічацца знікаючымі. У цяперашні час у Еўропе знікненне пагражае прыкладна 50 мовам. «Менавіта таму праекты, накіраваныя на папулярныя і захаванне першых кніг для навучання гра-

маце, асабліва актуальныя: спазнанне любой мовы пачынаецца з Буквара. Дзякуючы гэтай выстаўцы беларусы змогуць пазнаёміцца з тым, як развівалася мова, пісьменства і кніжныя традыцыі ва ўсім свеце», — агучыла прывітальнае слова міністра замежных спраў Рэспублікі Беларусь, старшыні Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА Уладзіміра Макея сакратар Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Наталля Счасновіч.

У экспазіцыі ўпершыню прадстаўлены каля 1400 буквароў на 587 мовах з прыватнай калекцыі латвійскага педагога, аўтара буквароў і кніг пра народы свету Юрыса Цыбульса і фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Найцікавейшую экскурсію для слухачоў правёў і адказаў на пытанні сам калекцыянер Юрыс Цыбульс: «Ніхто не ведае, колькі ў свеце моў. Гэта таму, што няма агульнага дакладнага

вызначэння, што такое мова. У маёй калекцыі каля 10 тысяч экзэмпляраў: буквары, азбукі, сшыткі, рэкамендацыі для настаўнікаў на 1132 мовах. Народы, у якіх ёсць пісьменнасць, маюць адну ці дзве свае кнігі — Буквар і пераклад Бібліі. Я збіраю мовы, а не кнігі. А збіраць мовы можна толькі калекцыянуючы буквары. Спачатку я хацеў збіраць па адным Буквары на мову. Але не атрымалася. Тады пачаў шукаць буквары па храналагічным, гістарычным парадку, звязаныя з рознымі кірункамі. Займаюся гэтым каля 35 гадоў».

У калекцыі Юрыса Цыбульса прадстаўлены амаль усе віды пісьменнасці. Ёсць буквары для людзей з абмежаванымі магчымасцямі і нават адмысловыя для вернікаў. На выстаўцы прадстаўлена самая маленькая кніга ў свеце, занесеная ў Кнігу рэкордаў Гінеса, — нямецкі Буквар са скур. Усе яны так ці інакш адлюстроўваюць традыцыі, гісторыю і культуру розных краін і народаў.

Адкрыццё выстаўкі ўпрыгожылі музычнымі нумарамі ўзорнага ансамбля танца «Весьлушка» дзіцячай харэаграфічнай школы № 1 г. Мінска пад кіраўніцтвам Станіслава Дарохіна і вачальніцы дуэта Настасіі і Паліны Шкялёнак з Калодзішчанскага Дома культуры. Выстаўка арганізавана пры ўдзеле Пасольства Латвіі ў Беларусі, Пасольства Беларусі ў Латвіі, праекта мабільнасці Еўрапейскага саюза «MOST» і будзе працаваць да 15 верасня 2018 года.

Падчас адкрыцця выстаўкі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Конкурсы

Больш за 2000 школьнікаў сабраў Рэспубліканскі конкурс юных чытальнікаў «Чытаем па-беларуску з velcom»

Фінал творчага спаборніцтва праходзіць сёння ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. 36 пераможцаў рэгіянальных этапаў з усёй Беларусі выступаюць на вялікай сцэне Купалаўскага тэатра з творамі беларускіх аўтараў і пазмагаюцца за галоўныя прызы — смартфоны маркі Apple.

Праект «Чытаем па-беларуску з velcom» ладзіцца пры падтрымцы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і сабраў сёлета больш за 2 тысячы вучняў 7—8 класаў. Па выніках пер-

шага этапу творчага спаборніцтва 210 лепшых удзельнікаў змагаліся ў 7 рэгіянальных этапах за магчымасць выступіць у Мінску.

У склад журы конкурсу ўвайшлі пісьменнік, галоўны рэдактар дзіцячага часопіса «Вясёлка» Уладзімір Ліпскі, пісьменніцы Раіса Баравікова і Маргарыта Латышкевіч, акцёр і тэлеведучы Юрый Жыгамонт, паэтэса, актрыса Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Зоя Белахвосцік, прадстаўнікі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, кампаніі velcom, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і спецыяльна запрошаныя госці.

Міра ІЎКОВІЧ

12 мая 70 гадоў спаўняецца Антаніне Гуршчанковай, мастаку дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва.

12 мая 70-годдзе адзначае Леанід Некрашэвіч, спявак, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь.

12 мая 60 гадоў святкуе Марына Несцярук (Жаваранкава), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва.

13 мая — 85 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Кішчанкі (1933—1997), мастака, народнага мастака Беларусі.

14 мая — 110 гадоў з дня нараджэння Ніны Ватацы (1908—1997), бібліяграфа, літаратуразнаўца, заслужанага дзеяча культуры БССР.

14 мая 70-гадовы юбілей адзначае Аляксандр Клеванец, кампазітар.

15 мая — 100 гадоў з дня нараджэння Барыса Пенчука (1918—2009), дырыжора, педагога, народнага артыста БССР.

15 мая 70 гадоў спаўняецца Юрыю Гільдзюку, піяністу, педагогу, заслужанаму артысту Рэспублікі Беларусь.

16 мая — 80 гадоў з дня нараджэння Анатоля Луцэвіча (1938—2002), беларускага акцёра, заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь.

16 мая 70-годдзе святкуе Мікалай Шутаў, рэжысёр, акцёр.

18 мая 80-гадовы юбілей адзначае Міхail Казінец, дырыжор, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, народны артыст БССР.

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ		
Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб’яўляе конкурс на замяшчэнне пасадаў (да 5 гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбарання на тэрмін, вызначаны Наймаўнікам:		
1	кафедра сацыяльна-гуманітарных дысцыплін	— старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
2	кафедра струнных народных шчыпкова-ўдарных інструментаў	— прафесар (1,0 шт. адз.)
3	кафедра спецыяльнага фартэпіяна	— дацэнт (1,0 шт. адз.)
4	кафедра медных духавых і ўдарных інструментаў	— прафесар (1,0 шт. адз.)
5	кафедра харавога дырыжывання	— дацэнт (1,0 шт. адз.)

Люстэрка тыдня:

свет

Ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, удзельнікаў вызвалення Беларусі, ушанавалі ў Пасольстве Беларусі ў Расіі падчас ўрачыстага мерапрыемства, прысвечанага 73-й гадавіне Перамогі. Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Расіі Ігар Петрышэнка падкрэсліў: «Мы бясконца ўдзячныя героям Вялікай Айчыннай вайны, аддаём даніну павягі пакаленню пераможцаў, якія абаранілі нас, дазволілі жыць пад мірным небам». Удзельнікі ўрачыстасці азнаёміліся з экспанатамі выстаўкі «У баях за Айчыну», якую прадставіў Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Артысты Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага заслужанага харэаграфічнага ансамбля «Харошкі» выканалі лепшыя танцавальныя і вачальныя нумары сваёй праграмы.

У штаб-кватэры Арганізацыі Аб’яднаных Нацый у Нью-Ёрку прайшоў паказ кінастужкі «Сабібор», якую прадставіў Канстанцін Хабенскі. Для знакамітага расійскага акцёра гэты фільм стаў дэбютнай рэжысёрскай работай. Канстанцін Хабенскі адзначыў, што з глыбокай пашанай ставіцца да той місіі, якую выконваюць супрацоўнікі ААН. Фільм расійскага рэжысёра ішоў у арыгінальнай агучцы, з субцітрамі на англійскай мове. Госці імпрэзы былі ўражаныя кінастужкай, зала апладзіравала рэжысёра.

Сапраўдным падарункам для жыхароў Мінска стаў канцэрт артыстаў «Хор Турэцкага», які адбыўся ў межах акцыі «Песні Перамогі» ў сталічным Парку Перамогі. Артысты выканалі песні ваенных гадоў, звязаныя з захаваннем памяці пра герояў мінулых часоў. Праект «Песні Перамогі» з’явіўся ў 2015 годзе. Першы канцэрт прайшоў на Паклоннай гары ў Маскве, а праз два гады калектыў выступіў на цэнтральнай плошчы Берліна. Сёлета пляцоўкамі для канцэртаў сталі некалькі краін свету. Калектыў ужо прадставіў праект у Парыжы, Любляне і Вене. Плануюцца выступленні ў Берліне, Тэль-Авіве і Нью-Ёрку.

Урачыстае мерапрыемства, прысвечанае святкаванню Дня Перамогі, прайшло ў Белдзяржуніверсітэце. Героямі акцыі сталі ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, якія раней працавалі ў БДУ. Падчас імпрэзы ўнутраны дворык ВДУ быў аформлены ў стылі ваенных гадоў. Імправізаванай сцэнай стаў кузаў легендарнай «паўтаратонкі», на якой больш за 70 гадоў таму выступалі артысты перасоўных тэатраў ды канцэртных брыгад і падымалі баявы дух салдат. Гледачы ўбачылі музычна-паэтычную пастаноўку «Каб памяталі...», прысвечаную хатынскай трагедыі. Прагучалі музычныя кампазіцыі ў выкананні Народнай харавой капэлы і вачальнай студыі БДУ, а студэнты выступілі з паэтычнымі і праявічнымі творамі аб вайне.

Арганізатары XXV Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад» паведамілі, што адкрыты прыём заявак на ўдзел у юбілейным міжнародным кінафэсце. Заяўкі будуць прымацца ўключна да 9 верасня. На кінафоруме ў шасці конкурсных праграмах змогуць паўдзельнічаць поўнаметражныя карціны, якія былі створаны за апошнія паўтара года. На афіцыйным сайце фестывалю размешчана інфармацыя пра парадак, умовы і тэрміны падачы заявак прэтэндэнтаў на ўдзел. Грандыёзнае мерапрыемства адбудзецца ў беларускай сталіцы з 2 па 9 лістапада.

Агляд цікавінак ад Раісы МАРЧУК

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ глыбока смуткуе з прычыны смерці члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, паэтэсы Ірыны Мікалаеўны ДАЊІК і выказвае шчырыя спачуванні родным і блізкім памерлай.

Супрацоўніцтва як аб'ектыўная неабходнасць

Наша краіна зацікаўлена ў далейшым развіцці ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва з Таджыкістанам і будзе рабіць усё, каб беларуска-таджыкскае партнёрства прыносіла адчувальную карысць абедзвюм дзяржавам. Такая думка не раз выказвалася на самых высокіх дзяржаўных узроўнях. Як выглядае на практыцы культурны складнік супрацоўніцтва ў дыпламатычным ракурсе? З гэтым пытаннем рэдакцыя «ЛіМа» звярнулася да Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Таджыкістан у Рэспубліцы Беларусь спадара Махмашарыфа ХАКДОДА.

— Развіццё грамадства ва ўмовах глабалізацыі суправаджаецца пашырэннем не толькі палітычных, эканамічных і прававых стасункаў. Сфера культуры і асабліва літаратурныя сувязі паміж краінамі маюць выключнае значэнне. У гэтым кірунку Беларусь — найважнейшы і надзейны партнёр Рэспублікі Таджыкістан. Двухбаковыя адносіны паспяхова развіваюцца ва ўсіх сферах, і нам застаецца задзейнічаць нескарыстаны патэнцыял краін на карысць культуры, навукі і літаратуры. Нашы культурныя адносіны сфармуляваны і ўзаконены ў Дагаворы аб дружбе і супрацоўніцтве паміж Рэспублікай Таджыкістан і Рэспублікай Беларусь і ў Пагадненні паміж Урадам Рэспублікі Таджыкістан і Урадам Рэспублікі Беларусь. Яны развіваюцца на глебе сяброўства і ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва.

Я ўпэўнены, што гэта аб'ектыўная неабходнасць. Развіццё культурнага і літаратурнага супрацоўніцтва дазваляе ўмацаваць сяброўства, дасягнуць большага паразумення і збліжэння. Прадстаўнікі Таджыкістана штогод удзельнічаюць у міжнародных выстаўках, кірмашах і фестывалях, якія ладзяцца ў Беларусі, бяруць удзел у такіх значных культурных мерапрыемствах, як Дзень беларускага пісьменства і Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш.

Адначасова Пасольства Таджыкістана прыкладае намаганні па прапагандзе таджыкскай і беларускай літаратуры, асабліва пры дапамозе таджыкскіх і

беларускіх аўтараў, перакладчыкаў мастацкай літаратуры.

Культурныя і літаратурныя ўзаемасувязі, як адна з найважнейшых форм міждзяржаўнага таджыкска-беларускага супрацоўніцтва, сталі аб'ектам пільнай увагі лідараў нашых краін. Думаю, што візіт Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі ў Рэспубліку Таджыкістан дасць новы імпульс развіццю двухбаковых адносін як у палітыцы і эканоміцы, так і ў культурнай і літаратурнай сферах.

— Што, на Вашу думку, можна і варта зрабіць ужо сёння? Якія перспектывы кірунку развіцця стасункаў будучы задзейнічаны ў найбліжэйшы час?

— Найперш варта актывізаваць супрацоўніцтва ў галіне культуры і пашыраць літаратурныя сувязі на аснове рэалізацыі сумесных праграм і правядзення арганізацыйных мерапрыемстваў. У якасці прыкладаў можна назваць правядзенне Дзён культуры Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Таджыкістан, а таксама Дзён культуры Таджыкістана ў Беларусі. І, безумоўна, сустрэчы паэтаў, пісьмнікаў і іншых прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі з грамадскасцю і аматарамі прыгожага пісьменства і ў Таджыкістане, і ў Беларусі.

Акрамя таго, варта згадаць дзейнасць таварыства дружбы «Беларусь — Таджыкістан», якое спрыяе двухбаковым

адносінам, накіраваным на больш цеснае ўзаемадзеянне ў галіне культуры. З пачатку 2012 года афіцыйна функцыянуе Міжнароднае грамадскае аб'яднанне таджыкаў «Сомоніён», якое аб'ядноўвае грамадзян Рэспублікі Таджыкістан і суайчыннікаў, што пражываюць у Беларусі, а таксама жаночы клуб «Бонувоні точик» і Савет таджыкскіх студэнтаў, якія робяць прыкметны ўнёсак у папулярызаванне таджыкскай культуры ў Беларусі.

— У чым Вы бачыце значэнне і плён літаратурных стасункаў?

— Адзін з асноўных кірункаў як унутранай, так і знешняй палітыкі нашай краіны — развіццё і ўмацаванне ўзаемасувязяў у сферы навукі і культуры, а таксама — а можа, і найперш — паміж літаратурнымі коламі Таджыкістана і Беларусі. Плён такіх узаемасувязяў асабліва выяўляецца ў перакладзе мастацкай літаратуры. Пры садзейнічання выдавецтва «Літаратура і мастацтва» і асабіста Аляся Бадака была сабраная анталогія сучаснай літаратуры. Так нарадзілася кніга «Вячэрняе вогнішча», якая літаральна праз паўгода пабачыла свет у перакладзе на таджыкскую мову. Рэалізаваны таксама розныя творчыя праекты, якія прадстаўляюць беларускую літаратуру ў Таджыкістане і таджыкскую — у Беларусі.

Скарыстоўваючы гэты досвед, сёння можна пісаць новыя старонкі сяброўства, удасканалваць працэс узаемапрацікання беларускай і таджыкскай літаратур. У Душанбэ толькі за апошнія некалькі гадоў пабачылі свет многія кнігі сучасных беларускіх літаратараў. У перыёдыцы, калектывных зборніках надрукаваныя творы Сяргея Трахімёнка, Наталлі Пархімовіч, Мікалая Чаргінца, Аляся Бадака, Валянціна Лукшы, Аляся Савіцкага, Івана Карэндзі ды іншых...

Таксама і беларускія перакладчыкі пераставілі творы сучасных таджыкскіх аўтараў і выдалі зборнік паэзіі «Пад зоркай Рудакі». У перакладзе на беларускую загучалі творы Муміна Канаата, Гулназара Келдзі, Аскара Хакіма, Зіё Абдуло, Нізома Касіма, ды іншых нашых сучаснікаў...

Выдадзеныя ў Мінску і кніга «Таджыкістан: імгненні вечнасці». Побач з паэтычнай сагай Саідалі Мамура, прысвечанай Хатыні, якую пераставіраў па-беларуску Мікола Аўрамчык, — публіцыстычны расповед пра Таджыкістан.

Нельга не згадаць і таджыкска-беларускі зборнік серыі «Сутучча сэрцаў», дзе перад вачыма чытача паўстае Таджыкістан і таджыкскі народ, яго галоўныя тэмы маралі і духоўнасці.

Пры дапамозе нашых адораных паэтаў і перакладчыкаў, дзякуючы цеснаму сяброўству літаратараў уся сучасная літаратура і сутнасць народнай творчасці становяцца больш блізкімі і зразумелымі ў абедзвюх краінах.

— Якія праекты ў гэтым кірунку пасольства лічыць прыярытэтнымі?

— Нядаўна адбыліся сустрэчы з міністрам культуры Беларусі спадаром Юрыем Бондарам, падчас якіх былі абмеркаваныя актуальныя пытанні пашырэння супрацоўніцтва Таджыкістана і Беларусі ў сферы культуры і мастацтва. Акрамя правядзення Дзён культуры абедзвюх краін, мы прапанавалі часцей арганізоўваць і праводзіць абменныя гастролі тэатраў, музычных калектываў, мастацкіх выставак, а таксама актывізаваць узаемадзеянне паміж вучэбнымі ўстановамі культуры і мастацтва.

Падчас сустрэчы з міністрам інфармацыі Беларусі спадаром Аляксандрам Карлюкевічам мы абмяркоўвалі пытанні актывізацыі дзейнасці Таварыства дружбы «Беларусь — Таджыкістан» і прыйшлі да высновы: неабходна прадыктаваць крокі супрацоўніцтва ў сферы літаратуры, мастацкіх сувязяў. Ішла гаворка аб правядзенні Дзён літаратуры Рэспублікі Таджыкістан у Рэспубліцы Беларусь і Дзён літаратуры Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Таджыкістан у 2018—2019 гадах з удзелам паэтаў, пісьмнікаў і перакладчыкаў.

Шчыра спадзяюся, што адносіны паміж нашымі краінамі ў галіне культуры і літаратуры будуць і ў далейшым плённа развівацца і ўмацоўвацца на карысць нашых народаў.

Размову вяла Інеса ПЕТРУСЕВІЧ

ТОЛЬКІ САМАЕ ЛЕПШАЕ!

Што ведаюць у Таджыкістане пра беларускую культуру і літаратуру? Наколькі вялікая цікавасць да нашага культурнага жыцця? Гэтыя пытанні мы адрасавалі Надзвычайнаму і Паўнамоцнаму Паслу Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Таджыкістан спадару Алегу ІВАНОВУ.

— Не раз даводзілася казаць пра тое, што беларуская і таджыкская культуры вельмі блізкія, — распавёў Алег Мікалаевіч. — Кропля за кропляй — утварыцца возера, абвясчае персідская мудрасць. Я бачу, што напаўненнем «возера» займаюцца дзеячы мастацтваў і ў нас, і ў Таджыкістане.

У 2007 і 2015 гг. у Таджыкістане прайшлі Дні культуры Рэспублікі Беларусь, а ў 2014 годзе — Дні беларускага тэлебачання. У 2008 і 2016 гг. у Беларусі адбыліся Дні культуры Рэспублікі Таджыкістан. Усцешна, што традыцыя правядзення такіх мерапрыемстваў захоўваецца па сёння і дазваляе казаць аб узаемнай шчырай цікавасці да культурных дасягненняў нашых народаў, імкненні ўмацоўваць і развіваць супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі, адзначае Алег Іванов.

У жніўні 2016 года адбыліся дзве паездкі ў

Беларусь Саюза кампазітараў Таджыкістана для сумеснага запісу твораў з Дзяржаўным акадэмічным сімфанічным аркестрам Беларусі і Сімфанічным аркестрам Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Беларусі з нагоды святкавання 25-годдзя Дзяржаўнай Незалежнасці Таджыкістана. А ў канцы красавіка гэтага года ў Таджыкскім дзяржаўным акадэмічным тэатры оперы і балета імя С. Айні адбыўся канцэрт Ірыны Лой з Рэспублікі Беларусь.

Наша краіна рэгулярна бярэ ўдзел у Міжнароднай кніжнай выстаўцы «Кітобі Душанбэ» і Міжнародным фестывалем лячальных тэатраў «Чодарі хаёл».

Як паведаміў Алег Іванов, актыўна развіваецца супрацоўніцтва ў наладжванні літаратурных мастоў: перакладаюцца кнігі, выдаюцца спецыяльныя выпускі газет і часопісаў. У Беларусі была выдадзена кніга «Подзвіг Эмамалі Рахмона». Дзякуючы пісьменнікам Ато Хамдаму і Алясю Карлюкевічу ў Таджыкістане двума выданнямі выйшла кніга «Дружба народаў — дружба літаратуры». У Душанбэ таксама выйшлі кнігі Аляся Бадака, Георгія Марчука, Юрыя Сапжкова, Міколы Мятліцкага, Аляксея Дударова, у Мінску — зборнік апаўданаў і навел Ато Хамдама на беларускай мове «Жыццё не спыняецца», кніга сучасных аўтараў Таджыкістана на беларускай мове «Пад зоркай Рудакі», вершы Саідалі Мамура, Фарзоны і г.д.

— У маі рыхтуем Дні культуры і кіно Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Таджыкістан, — паведаміў Алег Іванов. — Асабліва нас чакаюць у рэгіёнах Таджыкістана. Сёлета — у горадзе Вахдат.

У Таджыкістане кажуць: «кам бошаду соз бошад» — «хай будзе мала, але самае лепшае!» Як адзначыў спадар пасол, хоць беларускія майстры мастацтваў прыязджаюць з малымі праграмамі, усе іх выступленні сустракаюць на біс.

Падрыхтавала Інеса ПЕТРУСЕВІЧ

«Мы, беларусы...»

У межах Дзён культуры дэлегацыя Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі прадставіць у Таджыкістане перасоўную выстаўку «Беларусь і беларусы».

— У Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі ёсць практыка: падчас правядзення Дзён культуры ў розных краінах да таго, як глядач прыходзіць на імпрэзы, мы знаёмім яго з мінулым нашай краіны, — расказвае намеснік Нацыянальнага гістарычнага музея Аляксандр Храмы. — Яшчэ некалькі гадоў таму мы стварылі мабільную перасоўную выстаўку «Беларусь і беларусы», якую можам транспартаваць на далёкія адлегласці. Яна складаецца з вя-

лікіх плакатаў, на якіх паэтапа адлюстравана інфармацыя аб гістарычных падзеях, культуры, сучаснасці нашай краіны. У поўным фармаце выстаўка складаецца з 15 стэндаў-плакатаў у выглядзе энцыклапедычнага даведніка. Праект дапамагае зразумець, што такое Беларусь. Тут не толькі эканамічны патэнцыял, але і прыродны, навуковы, культурны, спартыўны. Упэўнены, што жыхарам Таджыкістана будзе цікава, тым больш за дваццаць пяць гадоў незалежнасці вырастае новае пакаленне, якое пра нашу краіну ведае мала.

Развіццё двухбаковых адносін — гэта і добрая магчымасць развіваць турыстычны патэнцыял. Нам ёсць што паказаць гасцям, і Таджыкістан — краіна, у якой ёсць што паглядзець. Таму Дні культуры Беларусі ў Таджыкістане — адметная падзея ў культурным жыцці дзвюх краін, якая сведчыць аб узаемнай шчырай цікавасці народаў адзін да аднаго.

— Мне здаецца, нашым краінам не хапае культурнай камунікацыі. Трэба больш глабальна і глыбока ўзаемадзейнічаць і раскрывацца, — падкрэсліў дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Павел Сапоцька. — Дні культуры Беларусі ў Таджыкістане — гэта магутны крок для развіцця культурных адносін. Спадчына Таджыкістана неверагодная. Калі мы пачалі рыхтавацца да Дзён культуры, вывучаць, чым можам быць карысныя Таджыкістану ў культурным плане, здзівіліся, колькі таджыкскі народ беражліва ставіцца да гісторыка-культурных каштоўнасцяў, спадчыны. Мы таксама шануем сваю гісторыю і культуру. Калі абедзве краіны так клапацяцца пра культуру, ім прасцей паразумецца.

Вікторыя АСКЕРА

РАЗВІВАЦЬ ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ

З Таджыкістана час ад часу прыходзяць цікавыя весткі з літаратурнага жыцця. Апошняе, што актыўна абмяркоўваецца ў літаратурнай прасторы постсавецкіх

краін, — падзеі ў Саюзе пісьменнікаў Таджыкістана: прынцыповая пазіцыя ў дачыненні да павышэння якасці твораў, імкненне нагадаць аб праве пісьменнікаў насіць гэтае званне. Але і наогул цікавіць плён працы таджыкскіх літаратараў і перакладчыкаў. У тым ліку пад увагай і беларуская літаратура: нядаўна мы паведамлялі пра кнігу перакладаў на таджыкскую твораў Максіма Багдановіча. Ёсць чым пацікавіцца ў старшыні Саюза пісьменнікаў Таджыкістана, народнага паэта гэтай краіны Нізома Касіма. Але час — пачатак мая — задаў асаблівую тэму, яна важная не толькі для Беларусі, засведчыў Нізом Касім:

ПРЫСВЯЧЭННІ ГЕРОЯМ

— Пра нашых землякоў — воінаў, асабліва пра Герояў Савецкага Саюза, у тым ліку пра Дамуло Азізава, мы, савецкія школьнікі, ведалі яшчэ са сваіх школьных падручнікаў. Тады былі пастаянныя сустрэчы з ветэранамі вайны, шматлікія публікацыі ў сродках масавай інфармацыі — і наша ўяўленне пра гэтых асоб і іх вялікі подзвіг паступова паглыблялася.

У далёкім 1980 годзе маладым карэспандэнтам таджыксай камсамольскай газеты я пабываў у горадзе-героі Мінску, на Усесаюзным злёце савецкай моладзі. Было шмат сустрэч, пабывалі мы і ў Хатыні, пра якую ведалі з твораў літаратуры і мастацтва, у тым ліку з цыкла вершаў нашага паэта Саідалі Мамура. Тады я асабліва не цікавіўся, ці ёсць у Беларусі вуліцы і школы, названыя ў гонар загінулых у баях за яе таджыкскіх

салдат, таму што ў тыя часы ўвекавечыць добрыя імёны такіх людзей было звычайнай справай, у тым ліку, слаўныя імёны герояў нашага народа гучалі ў назвах вуліц і школ у многіх кутках савецкай Радзімы. Пра гэта я задумаўся гадоў праз трыццаць і папрасіў нашага вядомага пісьменніка і драматурга Ато Хамдама, даўняга сябра беларускай літаратуры, які часта наведваў гэтую добрую краіну, даведацца: ці шануюць там памяць пра таджыкскага настаўніка і салдата Дамуло Азізава, які аддаў жыццё за гэтую зямлю? Ён прывёз фота, на якім была шыльда з назвай у горадзе Мінску вуліцы імя нашага доблеснага земляка...

Пра жыццё і мужную смерць герояў Вялікай Айчыннай вайны таджыкскімі літаратарамі напісана нямала, асабліва вершаў і дакументальных твораў. У тым ліку, пра Дамуло Азізава пісьменнік Рахмон Сафар выдаў дакументальную аповесць, на аснове якой — архіўныя матэрыялы, знойдзеныя ў Таджыкістане, Маскве і Беларусі. Паэт Алі Бабаджон, доктар гісторыі Усманджон Гафараў напісалі пра яго нарысы і артыкулы. Яго подзвіг згадваецца ў шматлікіх творах нашай літаратуры.

ЧЫТАННЕ ПРАЗ ПАКАЛЕННІ

— Вялікая Айчынная вайна была агульнанародным боём. Але і маім асабістым, як літаратара, таму што многія з тых, хто мог зрабіць жыццё лепшым і прыгажэйшым, не вярнуліся з поля бою. У іх шэрагах — нашы зусім маладыя, але ўжо досыць вядомыя паэты Хабіб Юсуфі, празаік Хакім Карым, літаратуразнаўцы Лутфуло Бузургзада і Абдушукур Пірмухамадзада. Гэты боль я паспрабаваў выказаць у адным трагічным цыкле і ў некалькіх асобных вершах, у тым ліку ў вершы «Вуліца вечнасці», прысвечаным памяці Героя Савецкага Саюза Дамуло Азізава. Пранізлівы боль маці, якія вечна чакаюць часцінак сваіх сэрцаў, — чырвоная нітка ўсіх гэтых вершаў, таму што ў іх — памяць не толькі пра аднаго таджыка, што гераічна загінуў, але і пра кожнага другога брата-беларуса, што быў па-зверску знішчаны фашыстамі...

Народны пісьменнік, лаўрэат Дзяржпрэміі Таджыкістана Фатэх Ніязі, які маладым афіцэрам удзельнічаў у баях за Беларусь, пасля вайны стварыў тры вялікія творы пра подзвігі савецкіх салдат. Яго раманы «Вернасць», «Не кажы, што лес пусты», «Салдаты без зброі», а таксама драма «Мост» вельмі вядомыя. Усе гэтыя творы перакладзены на рускую мову, з імі можа пазнаёміцца і беларускі чытач. Упэўнены, што многім чытачам з савецкага часу вядомая паэма Муміна Канаата «Галасы

Сталінграда», перакладзеная на рускую мову выдатным паэтам «ваеннай тэмы» Робертам Іванавічам Калядным і ўганараваная ў 1978 годзе Дзяржаўнай прэміяй СССР.

Вышэйзгаданыя творы — не толькі дасягненні нашай літаратуры, а перш за ўсё сумленны, добры, пранікнёны аповед пра жыццё, каханне, сяброўства, чалавечнасць. Раскрыццё гэтых паняццяў, імкненне развіваць чалавечнасць у чалавеку — адна з асноўных задач сапраўднай літаратуры ў наш вельмі складаны час.

ДЗЕЛЯ АДНАЎЛЕННЯ

— Шмат што я чытаў з беларускай літаратуры, але, на жаль, мала перакладаў. І ўсё ж ганаруся, што маю дачыненне да гэтага прыгожага свету тонкіх пачуццяў, думак і сапраўдных чалавечых перажыванняў. Вядомы твор знакамітага драматурга Аляксея Дударова «У прыцемках» у маім перакладзе даволі доўга ішоў на сцэне Таджыкскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра драмы імя Абулкасіма Лахуці. Яго бліскуча ігралі зоркі савецкага тэатральнага мастацтва, народныя артысты Таджыкістана Ато Мухамеджанаў і Хабібуро Абдуразакаў. На жаль, трагічная смерць першага і працяглая хвороба другога вывелі са сцэны гэты цудоўны, пранізлівы спектакль... Было вельмі прыемна праз гады асабіста пазнаёміцца з аўтарам гэтага твора, бліскучым пісьменнікам і сціплым чалавекам і ў Душанбэ і сустрэцца ў Мінску на днях культуры.

З задавальненнем перакладаў узоры паэзіі Міколы Мятліцкага і прозу Алеся Бадака. А мае сябры па прытаксама перакладаюць беларускіх творцаў.

Прыемна адзначыць, што нашы даўнейшыя літаратурныя сувязі паступова аднаўляюцца. У цэлым за апошнія гады ў нас перакладзена каля дзесятка кніг літаратараў Беларусі. Нашы пісьменнікі па меры магчымасцяў удзельнічаюць ва ўзаемных творчых мерапрыемствах, што, без сумневу, спрыяе аднаўленню і ўмацаванню літаратурных сувязяў двух брацкіх народаў.

Палітра горнай краіны

Падчас сустрэч прэзідэнтаў нашых краін вырашаюцца важныя пытанні, ставяцца задачы на будучыню, а таксама ўмацоўваюцца культурныя сувязі: кіраўнікі дзяржаў абменьваюцца падарункамі, якія адлюстроўваюць нацыянальныя традыцыі і каштоўнасці народаў.

Скульптура «Ваўчыца, якая корміць».

У Палацы Незалежнасці можна ўбачыць шмат культурных каштоўнасцяў Таджыкістана. Падарункі з дзяржавы, што знаходзіцца ў Цэнтральнай Азіі, займаюць у палацы вялікую плошчу. Так, у аснове калекцыі можна ўбачыць прыгожую карціну, выкананую ў роспісе кундаль, падараную Прэзідэнтам Таджыкістана Эмамалі Рахмонам Аляксандру Лукашэнку 30 лістапада 2017 года падчас праходжання Саміта АДКБ у Мінску. Кундаль — незвычайны роспіс, які выкарыстоўваецца ў дэкоры элементаў будынкаў. Спалучае выкарыстанне натуральных фарбаў, пазалоты і рэльефу, які ствараецца пры дапамозе чырвонай гліны. З дапамогай тэхнікі кундаль

мастакі Таджыкістана ствараюць сапраўдныя шэдэўры, працягваючы традыцыі продкаў. Аўтары звяртаюцца да прыродных матываў і кветкавага арнаменту. Паверхні карціны пакрытыя золатам. Яшчэ адзін цікавы экспанат Палаца Незалежнасці — карціна з натуральнага каменю, на якой намаляваны горны казёл. Мастацкі твор падарыў Прэзідэнтам Беларусі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Таджыкістан у Рэспубліцы Беларусь Хакдод Махмадшарыф ад імя Прэзідэнта Таджыкістана, гэта адбылося падчас уручэння даверчых грамат новым паслам 17 студзеня 2018 года. Твор дэманструе прыгожую прыроду Таджыкістана, яна ўвабрала ў сябе разнастайную каляровую палітру горнай краіны.

А сувенір «Ваўчыца, якая корміць» падараны падчас аднаго з афіцыйных візітаў Эмамалі Рахмона ў Беларусь. Скульптура вырабленая з рэдкіх металаў у горадзе Худжанд. Яна выкананая на аснове шахрысцянскай фрэскі, якую знайшлі ў 1967 годзе ў Палацы ўструшанскіх цароў — афшынаў. Вобраз скульптуры цалкам

Дэкаратыўная талерка, зробленая ў тэхніцы кундаль. Падараная Аляксандру Лукашэнку падчас візіту Прэзідэнта Таджыкістана Эмамалі Рахмона 24 мая 2014 года.

скапіраваны з фрэскі, на якой выяўлена ваўчыца з двума немаўлятамі.

Нельга не згадаць памятны падарунак з боку Таджыкістана Беларусі, праз які раскрываецца нацыянальнае мастацтва краіны. Дэкаратыўная талерка таксама зробленая ў тэхніцы кундаль, выразаныя ў камені. Талерка дыяметрам каля 60 сантыметраў інкруставана па контуры каштоўнымі камянямі. Яна была падараная Аляксандру Лукашэнку падчас візіту Эмамалі Рахмона 24 мая 2014 года.

Усе прадстаўленыя экспанаты нагадваюць пра важныя праекты і задумы, якія абмяркоўваліся падчас афіцыйных візітаў, аб'ядноўваюць культуры, дапамагаюць народам быць бліжэй.

Вікторыя АСКЕРА

Госць — чалавек невыпадковы:

з гісторыі літаратурных сувязяў

Даследаванне кожнай асобнай старонкі між-нацыянальных культурных сувязяў патрабуе свайгодаследчыка. Акрамя дасканалых ведання гісторыі літаратуры, біяграфій пісьменнікаў, творчых саюзаў, структура і формы працы якіх вельмі моцна змяніліся ў параўнанні з савецкім часам, патрэбна яшчэ і валоданне інфармацыяй пра спецыфіку перакладчыцкай працы і развіццё кнігаабмену. На шчасце зацікаўленага даследчыка, своеасаблівай «машынай часу», якая можа вярнуць у атмасферу сярэдзіны XX стагоддзя, перанесці ў любую краіну альбо кабінет беларускага класіка, каб заспець яго за напісаннем ліста далёкаму сябру, з'яўляецца Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва. Па дакументах асобных пісьменнікаў і творчых арганізацый, якія захоўваюцца ў архіве-музеі, можна аднавіць і гісторыю развіцця беларуска-таджыкскіх літаратурна-кніжных сувязяў.

Датай, якой можна адзначыць пачатак стала культурнага супрацоўніцтва, варта лічыць лістапад 1965 года: у Таджыкістане ўрачыста і маштабна праходзіла Дэкада беларускай літаратуры. Адказна ўзаемнасцю беларускія калегі змаглі праз год: у 1966-м ужо ў Мінску адбываўся Тыдзень таджыкскіх літаратуры. Менавіта падчас падрыхтоўкі да гэтых мерапрыемстваў вялася актыўная перакладчыцкая праца. У 1965 годзе на таджыкскай мове выйшлі анталогіі

сур'ёзныя праблемы розных аспектаў пера-кладчыцкай працы: ад моўна-стылёвых да ганарарна-фінансавых.

На гэтую канферэнцыю быў запрошаны і Эмануіл Мулакандаў, які вітаў беларускіх калег ад імя таджыкскіх літаратараў. Ён адзначыў, што «хаця і адчувае сябе госцем на беларускай зямлі, аднак чалавек не выпадковы, не старонні», бо ў 1944 годзе ўдзельнічаў у вызваленні Беларусі пад Жлобінам і Рагачовам (л. 184).

Яго выступленне было ў значнай ступені больш прысвечана агульным тэарэтычна-лексічным пытанням перакладу мастацкіх тэкстаў з рускай мовы на шэраг нацыянальных моў СССР. У прыватнасці, звяртаў увагу на тое, што мова не проста інструмент камунікацыі, яна адлюстроўвае мысленне і лад жыцця народа. І калі ў побыце аднаго народа адсутнічае нейкая з'ява альбо прадмет, то і ў лексічнай скарбніцы папросту адсутнічае адпаведнае слова: людзі не даюць назву

таму, чаго няма. Як жа ў такіх выпадках быць перакладчыкам? Асабліва калі гаворка вядзецца пра народы з вялікімі адрозненнямі ў культурным укладзе. І асабліва пры падрыхтоўцы перакладу класічнай спадчыны, дзе сюжэт грунтуецца на спрадвечным. Думаецца, гэтыя пытанні, нават нягледзячы на працэсы глабалізацыі і ўніверсальнасці ладу жыцця ва ўсіх кутках планеты, застаюцца актуальнымі і ў наш час.

Што ж датычыць асвятлення беларуска-таджыкскіх перакладчыцкіх сувязяў, то ў гэтым дакладзе Э. Мулакандаў адзначаў: «...літаратурныя кантакты паміж нашымі народамі толькі-толькі зараджаюцца. Першыя кнігі беларускіх паэтаў і прэзаікаў на таджыкскай мове з'явіліся зусім нядаўна, і разбіраць плюсы і мінусы гэтых твораў, рабіць нейкія высновы тэарэтычнага і практычнага характару пра гэтыя пераклады проста не было часу...» (л. 184). Такім чынам, менавіта дзякуючы выступленню Э. Мулакандава мы маем пэўную канкрэтыку ў вызначэнні пачатку літаратурна-перакладчыцкіх сувязяў паміж двума народамі.

Вядома, мастацкія пераклады выходзілі і раней. Так, у 1954 годзе пабачыла свет на таджыкскай мове апавесць Паўла Кавалёва «Андрэйка», у 1955-м — зборнік вершаў Янкі Купалы «Хлопчык і лётчык», у 1956-м — «Дрыгва» Якуба Коласа, у 1958-м — раман Івана Шамякіна «Глыбокая плынь».

У перакладзе на беларускую мову выйшлі апавесць С. Улуг-задэ «Раніца нашага жыцця» (1961 г.), а пазней — і яго раман «Абноўлена зямля» (1973).

Вылучаецца праблемнымі пафасам і выступленне Ніла Гілевіча. Ён закранаў вялікае кола пытанняў неабходнасці перакладу сусветнай класікі на беларускую мову, адзначаў поспехі, акцэнтаваў увагу на агульных складаных момантах функцыянавання роднай мовы ў грамадстве. У шэрагу майстроў мастацкага перакладу называў Язэпа Семіяжона, Юрку Гаўрука, Максіма Танка, Максіма Лужаніна, Уладзіміра Дубоўку. Аднак у сувязі з нашай тэмай цікавы яго даклад найперш тым, што ў ім згадваецца падрыхтоўка да Дэкады беларускай літаратуры ў Душанбэ: «Неўзабаве паедзем у Таджыкістан. Павязём

ім адзін зборнік таджыкскай паэзіі, перакладзены на беларускую мову, а таджыкі выдадзі 7 кніжак беларускіх аўтараў. Як жа наш кнігагандль, наш Камітэт па друку на гэта глядзяць?» (л. 157). У гэтых вострых пытаннях — павага да калег-пісьменнікаў, адказнае стаўленне да перакладчыцкай працы. Магчыма, у якасці своеасаблівага выбачэння за адсутнасць выдадзеных кніг перакладаў таджыкскіх аўтараў у нашым перыядычным друку змяшчаліся творы Айні, Ф. Ансары, А. Васіт-задэ, Джамаі, А. Кахары, Кірома, Лахуці, Б. Сабіра, Г. Сулейманавай, М. Хакімавай і іншых.

Не перарываліся сувязі і ў пазнейшыя часы. Так, у красавіку 1978 года беларускі паэт, драматург, перакладчык Пятрусь Макаль (як старшы рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура») быў запрошаны на святкаванне 100-годдзя з дня нараджэння заснавальніка таджыкскай савецкай літаратуры Садрыдзіна Айні, які праходзіў у Душанбэ. Садрыдзін Айні (1878—1954) — знакавая фігура ў гісторыі таджыкскай культуры. Ён быў не толькі пісьменнікам, але і грамадскім дзеячам, вучоным, аўтарам прац па гісторыі і літаратуры народаў Сярэдняй Азіі. З дакументаў — імянное запрашэнне, гатэльная картка, праграма навуковай канферэнцыі і ўрачыстых мерапрыемстваў, якія захоўваюцца ў БДАМЛМ (фонд 417, вопіс 1, справа 126), можна зрабіць выснову, што П. Макаль ад удзелу не адмовіўся і выправіўся ў творчую камандзіроўку.

У БДАМЛМ у асабістым фондзе знакамітага перакладчыка Паўла Кабзарэўскага (фонд 31, вопіс 2, адз.зах. 515) захоўваецца ліставанне з вядомым таджыкскім паэтам, журналістам, перакладчыкам Бабаджанам Хаджы (1928—2016). Павел Кабзарэўскі, які нарадзіўся ў Магілёве, але з 1925 года жыў і працаваў у Санкт-Пецярбургу, — адзін з самых плённых перакладчыкаў беларускай літаратуры на рускую мову. Яго пераклады найбольш дакладна перадаюць сюжэт і сэнс, захоўваюць мастацкую форму і аўтарскія інтанацыі. Асаблівую павагу і давер заслугаўваў ён тым, што не меў патрэбы ў падрадкоўніку, перакладаў з беларускай на рускую паводле арыгінала. Вядома, з таджыкскай мовай было інакш. Адзін з лістоў Б. Хаджы пачынаўся так: «Павел Семёнович азіз! Салом аз Тоҷикистон. Я ўверен, что Вы уже можете читать эти строки, так как вооружены таджикским словарём и имеете очень много друзей в Таджикистане» (л. 8).

З ліставання з Б. Хаджы паўстае карціна не толькі плённага літаратурнага супрацоўніцтва, але і мужчынскага сяброўства. У гэтых лістах, акрамя прыватных момантаў і агульных літаратурных тэм, згадваюцца і беларускія пісьменнікі, і візіты ў Мінск.

Актыўнае развіццё міжнацыянальных літаратурных, кніжных, перакладчыцкіх сувязяў немагчымае без асабістых сустрэч, узаемных візітаў. Плён творчых і дзелавых кантактаў паміж пісьменнікамі і кнігавыдаўцамі немагчыма пераацаніць. Думаецца, сучаснасць (з мноствам спосабаў і формаў камунікавання праз адлегласць) абавязкова створыць у гэтай галіне сваю годную старонку.

Жана КАПУСТА
Дакументы і фота прадастаўлены
Беларускім дзяржаўным
архівам-музеем літаратуры і мастацтва

Янка Брыль сярод пісьменнікаў падчас Дэкады беларускай літаратуры ў Таджыкістане, 1965 г.

Народны паэт Таджыкскай ССР Мірзо Турсун-задэ і беларускі пісьменнік Кастусь Кірэнка, 1965 г.

беларускай паэзіі «Падарунак дружбы», прозы — «Бурлі, Дзвіна!», зборнікі вершаў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Петруся Броўкі, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка. У Мінску выйшлі зборнік апавяданняў А. Бахары «Абавязак таварыша» (1965), анталогія «Паэты Таджыкістана» (1966).

У сувязі з гэтым асаблівай увагі заслугоўвае «Стэнаграма творчай канферэнцыі па пытаннях перакладу беларускай мастацкай літаратуры», якая адбывалася ў Мінску 15—16 лістапада 1965 года (БДАМЛМ, 78, вопіс 1, справа 133). Гэта было маштабнае мерапрыемства, куды былі запрошаныя пісьменнікі і перакладчыкі з усіх саюзных рэспублік. І, як сведчыць стэнаграма, даклады і выступленні былі не дзяжурна-пафаснымі, агучваліся

Нізом Касім

Люстра

Нібы ў вадзе, у люстры патанаю.
Імклівасць рэчкі, часу звівы ў ім.
Хто тайну зразумеў яго, пазнае
Свой досвед, лёс, жыццё ў маім.

Як вабіць міражамі люстра роўнядзь,
Чаруюць прывідныя моры і лясы.
Глыбіні іх, нібыта кветнік, поўняць
Расліны нетутэйшае красы.

Так люстра змрок начны абагаўляе
І рانیцю — свежых колераў абвал!
Настолькі ў ім карціна ажывае,
Нібы яе мастак намаляваў!

І помніць люстра ў стане сну і скрозь
Дрымоту
Штодзённы клопат, абавязак свой:
Адлюстраваць усё і ў сцюжу, і ў спякоту:
І радасіць, і бяду, і рух, і супакой…

З таджыксай.
Пераклад Яны БУДОВІЧ

Жывы і мёртвы

Я паміж жывых,
Бо кавалак хлеба,
Які павінен быў
З’есці іншы,
Мне дастаўся.

Я сярод мёртвых,
Бо неспадзявана напаткала іншага
Мне наканаваная куля.

Неадрэдагаваная кніга

Чытае Твор Жыцця па-свойму кожны,
У літары ўглядаючыся ўпарта,
І толькі часам на душы трывожна:
Ці маюць сэнс яны і ці працягваць варта.

З таджыксай.
Пераклад Паўла АСТРАВУХА

Бягуць так хутка дні майго жыцця…
Куды яны бягуць, куды знікаюць?
Іх не вярнуць ізноўку з небыцця,
Так, пасталеўшы, дзеці, дом бацькоўскі
Пакідаюць.

Адны з тых дзён не ведалі тугі,
Ну, а ў другіх — няўдачы і сумненні…
Ды кожны дзень па-свойму дарагі,
Бо ў іх мае пачуцці і натхненні.

Гартаю кнігу важную Быцця
І прабягаю па радках вачыма…
А дні ляцяць… Так хутка дні ляцяць!
Іх затрымаць нікому немагчыма.

Без мэты марнаваў калісьці дні,
Не заўважаў — яны ў адзін зліліся…
Ды засталіся ў памяці яны
І ў сэрцы назаўсёды засталіся.

Дні, што, як дзеці, без клопот прайшлі,
Дні, у якія дум, турбот багата,
Дні, што садамі майскімі цвілі,
Дні, што сябрамі поўнілася хата.

Ідзіце ж вы бясконцаю чаргой,
Знікайце па чарзе за небакраем…
Старонкі вы пазэіі былой,
Старонкі кнігі, што яшчэ ствараю.

З таджыксай.
Пераклад Генадзя АЎЛАСЕНКІ

Гулрухсор Сафі

Нязменная любоў

Хвалі слабеюць. З гадамі плытчэе рака.
Існасць зямнога ўсяго толькі марнасць

Ды на юнацтва ці варта дарма
Ды пыл.
Ды на юнацтва ці варта дарма
Ды наракаць,
Што за вятрамі панеслася за небасхіл.

Час несупынны. Нязменная толькі любоў —
Тая, што ў сэрцы да роднага краю
Ды гарыць.

Быць ёй такой, як была з векапомных
Часоў —
Сонца вышэй і мацней за старыя муры.

Дзіцячыя слёзы

Вытры горкія шчырыя слёзы.
Хутка пройдзе твой смутак, не плач!
Гэта ў сталасці розум цвярозы,
Ты, пакуль што, сыночак, багач!

У няведанні тоіцца ішчасце.
Падрасцеш, зразумееш пасля.
Чалавеку так проста прапасці,
А з разлікам — хутчэй удвая.

Маем выгляд крыху недарэчны —
То смяёмся, то плачам з табой.
Я — над лёсам, што лёг шляхам
Млечным,
Ну, а ты — над «дзіцячай» бядой.

Мацярынскай мальбою ў знямозе
Я малюся адна за дваіх.
Каб сынок па жыццёвай дарозе
Змог пазбегнуць памылак маіх.

З таджыксай.
Пераклад Іны ФРАЛОВАЙ

Краевиды Памира.

Бягу ад сябе

О, гэта знаёмая полымя прага!
Хутчэй ад сябе — затыхацца, гарэць.
Аднойчы прыйшла я ў жыццёвую

благасць,
Адзін толькі раз напаткае і смерць.

Ды як ад сябе мне ўцячы, каб нанова
Дзяцінства змагло з бездарожжаў гукаць.
І так, каб ніколі між ішчасця чужога,
Між страчаных сэрцаў ізноў не
блукаць.

Гулліва я б з неба вясёлку ўхапіла —
О, як мне пасуе яе сяміколер-паўкруг!
Вадзіцай з крыніцы душу б спаталіла —
Каралі сузор’яў заззялі б наўкруг!

Ды як ад сябе мне ўцячы, каб між стыні
Не згадваць пра квоल्या кветкі, іх лёс.
Не верыць таму, хто ў нягодзе пакіне.
Не ўразнуць у ласкі падманнае плёс.

Як жыць і прымаць годна радасць і гора,
З прасторай усёй знітавацца святой.
І птушкаю белай, з вышыняй у споры,
Забыцца аб клетцы адрынутай той.

О, гэта знаёмая полымя прага:
Бягу ад сябе —
Каб вяртацца иштораз…

О, сэрца, імклівы твой рытм у адвагу,
Яшчэ табе колькі разоў заміраць?..

Заклінанне

Бяздушны месяц у нябёсах спіць.
І я — адна. Наўсцяж бяжыць дарога.
Хай моцным стане кволы і слабы
І трохі памякчэе надта строгі.
Я ж для сябе ўвесь час агню прасіла.
Мой Бог, зрабі, каб я заўжды любіла!

Дарылі ружы раны ад шыпоў,
Добра і зла я зведала прыкметы.
Для ішчасця і для радасці — нішто
Раскошы царскай рэдкія прадметы.
Мой Бог, зрабі, каб я заўжды любіла!

Я не баюся зайздрасці зусім.
Што лёс дае — і адбярэ аднойчы.
Не дай мне адзіноцтва — ім
Паспела я нацешыцца дасхочу!
Мой Бог, зрабі, каб я заўжды любіла!

За ўсе правіны кара не міне,
І за памылкі прыйдзе час расплаты.
І за нялюбасць суд не абміне —
О, Бог мой, пакарай — я вінавата.
Але зрабі, каб я заўжды любіла!

З таджыксай.
Пераклад Марыі КОБЕЦ

Аскар ХАКІМ

Таджыкская мова

Не вечны кожны, хто мае тут след,
Рэкі — і тыя жывуць часова.
І толькі не пакіне белы свет
Народ з душой, што жывая ў слове.

Смяротны, я ахвярую сабой,
Няхай душа мая спявае гожа.
Жывы я з таджыксай мовай маёй,
З яе дыханнем на вуснах кожных.

Пакуль ёй жыць, буду жыць і я,
Нязрушны ў слове, як нашы горы.
Мне песню даравала Сырдар’я,
Каб песняй выказаў наш горды нораў.

Краевиды Памира.

Каб помніў даўніх часоў заповіт
«Народ малы, вялікі — хай дбае:
На свеце гэтым датуль ён жыве,
Пакуль з ім мова яго жывая».

Працяўшы вечнасці шчыльны туман,
Я смерць на Усходзе адужаць бы здолеў,
Калі б залатаносны
Наш Зераўшан
Радкі, што пішу я,
Узяў у долю.

Як раптам вораг
Захоча сквапна
Звесці са свету народ, дык раней
Тварыць зладзейства
Наважыць трапна:
Ён нішчыць найперш
Паэтаў пачне.

Перасцярога — мацнейшы з дароў,
Нам не забыць на прароцтвы былога:
«Народ, што пазбаўлены песняроў,
Ператвараецца ў глуханямога».

Няхай стагоддзі складаюць радкі,
Народу таджыксаму славу вершаць,
Пакуль нібы цуд, гучаць у ім вершы
Цара яго паэтаў — Рудакі.

Прыток

Кроў мая цячэ з вяршыні Слова,
Гэты свет збіраючы на пір,
Каб цябе крануў я песняй новай,
Працінай мне грудзі, любы Сір.

Як вада, дзе замясілі гліну
Гэтай плоці вогненнай маёй,
Позірк той, зялёна-хуткаплынны,
Між інакшых рэк — найлюбішы твой.

На цябе глядзеў і бачыў сіні
Полаг неба і хаваць свае
Сны перад табой не меў я сілы —
Сны любові, споведзі яе.

Мама мне заўжды забараняла
Кідацца ў паток. Не наракай,
Пра маю любоў яна не знала,
Што ўва мне бурліла, як рака.

Двойчы ў год ты, Сір, як апантаны,
Дастаеш паводкай да лугоў.
Мо таму, з табою паяднаны,
Я душой выходжу з берагоў

І ў мае задумы пасвячоны,
Мне для вершаў дорыш стройны лад,
Да Аралу назаўжды ўлюбёны,
Ты з Амудар’ёй імцацца рад.

Песню я складаю, што гукае

Песні ваішыя ў зямной сям’і.
Памажы ёй, Сір, дайсці да краю,
Каб жыла ад краю і да краю
На адной, на ўсіх адной Зямлі.

З таджыксай.
Пераклад Людмілы ХЕЙДАРАВАЙ

Радзіма

Радзіму, што ад продкаў атрымалі,
У спадчыну нашчадкам перадаць
Павінны мы ў вірушных дзён запале,
Падвоіўшы былога дабрадаць.

І кожны сын у жыццядайным гуле
Душу сваю ўкладае на ўсе сто,
Вятры б якія стрэчныя ні дзьмулі,
У хараство, вучонасць, рамяство.

І веру я: Айчына будзе вечна
Пяшчотна квеціць пад святлом нябёс,
Бо нездарма сыны яе сардэчна
З краінай гэтай паядналі лёс.

Мы за яе любыя прыем мукі,
А пачуццё самоты і бяды
Яна не дасць у моманты разлукі
Сваім сынам спазнаць і праз гады.

І з іменем Айчыны неад’емнай,
Абшары апяваючы яе,
Ў Іране і Камол і Авіцэнна
Стваралі творы лепшыя свае.

Трымацца за прыпол яе нагор’яў
Імкнецца ішчэ з маленства кожны сын,
Каб, уабраўшы веліч вечных зораў,
Узняцца да завоблачных вяршынь.

Яна для нас на многае гатова,
І ўдзячны я за ўсё, што сёння ёсць,
Што праз яе прызнанне і праз слова
Я ў гэтым часе гаспадар — не гоस्ць.

З таджыксай.
Пераклад Міколы ШАБОВІЧА

Ато МІРХАДЖА

Той добрую памяць людскую пажне,
Хто светлыя ўчынкі пасеяў учора.
Вякоў на зямлі хай хоць сто праміне —
Няма забыцця тым, хто сэрца нам
дорыць.

Да кроплі цяпло сваё дорыць прамень,
Збавення ад спёкі — разложысты цень,
І самы звычайны спякотлівы дзень
Усмешкі ішчаслівыя дорыць.

А я ад кахання самотны пявун
У думках пра песню тваю, Хумаюн!
Тады б і Захрэ мне сказала: «Пястун!
Удачу сам лёс табе дорыць!»

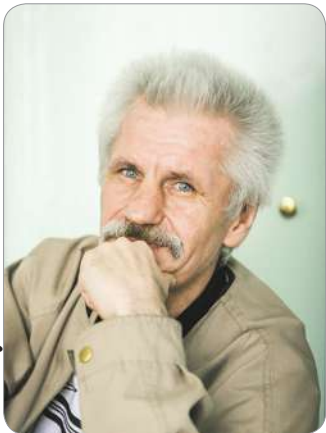
Меджнун — сабе славу займеў, як дакор,
Панёс яе людзям па свеце вяцёр.
Усіх хай сагрэе пачуццяў касцёр,
Да той, хто самоту мне дорыць.

З таджыксай.
Пераклад Іны ФРАЛОВАЙ

Хумаюн — міфічная птушка ішчасця.
Захрэ — усходняя назва Венеры.

Ад той адлегласці, што паміж намі
Ніяк не памяншалася з гадамі,
Стаміўся я.
Пайшоўшы ад цябе у свет шырокі,
Рабіў ад перамогі да паразы крокі,
Стаміўся я.
Даведаўся, матуля, я, што значыць
Даўно святла вачэй тваіх не бачыць,
Стаміўся я.
Захоплены віном і маладосцю
(Даруй!), шаптаць пра іншага кагосьці
Стаміўся я.
Бляск золата, каменняў зіхаценне
Мне валасоў тваіх нагадвалі адценне,
Стаміўся я.
Прайшоў праз дзверы ўсе, і ля астатніх
Урэшце рэшт спыніўся каля хатніх,
Спыніўся я.
Даруй, стамілася тваё ад болю сэрца,
Але маё не менш, мне падаецца,
Стамілася.

З таджыксай.
Пераклад Паўла АСТРАВУХА

Андрэй Пяткевіч — забыты паэт. Светлай душы чалавек Андруша Пяткевіч. Пэўна, там на нябёсах вельмі хмарна і

хмурна, і сонечнае святло ўжо не асвятляе райскія сады. Так там няўтульна богаўгодным душам і холадна, і цёмна ім без светлай душы чалавека. І адыходзяць ад нас самыя светлыя і цёплыя душы ў гэты рай.

«Ёсць чатыры, а будзе пяць, значыць, трэба нешта напісаць.

А што — не ведаю што...

Сэрца б'ецца і гоніць кроў.

Кроў круціць свой прызначаны калаўрот, як сонца — Сварог.

І гэтым мы жывыя і будзем жыць, пакуль кроў услед сонцу будзе абуджаць жаданне пачуццяў.

Толькі кагосьці няма сярод нас — ягоная кроў на паперу сцякла.

Няма яго, але ёсць чатыры...

Яго няма, але ён пакінуў на памяць чатыры, каб было пяць,

Значыць, рана нам яшчэ паміраць».

Калі я пісаў гэты абразок, такой была мая душэўная рэакцыя на вестку аб смерці Андрэя Пяткевіча, значыць, і належыць яго памяці па праве. Гэта сонечны паэт з вескі з паэтычнай назва Уселяб. Сонечнасць і любоў да ўсіх — вось што мне запомнілася ад яго. Ён хацеў аблашчыць, як сонца, кожнага і дапамагчы, чым мог. Перадаваў мне нейкія адмысловыя зёлкі для маёй хворай маці. Нават лез пад руку, калі яго дапамога была непатрэбнай...

Нічога не магу дакладнага нагадаць пра яго, апроч сонечнасці, добразычлівасці і адчування, што гэта мой малодшы брат.

Віктар Шніп — моцны паэт з паэтычным камп'ютарам у галаве. Вершы ў яго нараджаюцца як замовы. Здаецца, ён іх вывучыў у дзяцінстве ад таямнічых гукаў вясковага сусвету і вось цяпер шчодро расказвае. А пасля знаёмства з яго дзённікавымі запісамі я аднёс яго да своеасаблівай і такой рэдкай з'явы — лавец імгненняў і нават сноў. Сон пра Сыса, які жыве ў Вільні, магчыма, прарочы. Там ён можа сустрэцца з улюбёнымі Купалам і Багдановічам, ды і Барадулін неўзабаве далучыцца да іх. Сумаваць не будуць...

А пра лаўца імгненняў вось што надумалася: «Імгненні ловаць сецівам слоў, варганячы з іх радкі вершаў».

Імгненні ловаць павуціннем сноў, у якія мы, як няўклудныя мухі, вязнем па самыя вушы, пакуль ненажэрны павук забыцця не натоліць нашай крывёю голад. А хтосьці вырвецца на волю, ачысціць з твару ліпкую набрыдзь і забудзе аб недарэчным імгненні.

Хтосьці імгненне ловіць вачыма і запамінае кожную рысу нашага твару.

Хтосьці імгненне ловіць вушамі і памятае кожнае нашае слова.

Лаўцы імгненняў — паэты яны ці храністы падзей — здавалася б, знайшлі сабе лепшую справу, ірванулі б будучыні насустрач... Але не... ловаць імгненні нашага жыцця, і калі ў каламуці, як пяхуры, трапляем і мы на іх улоў, дык, зрэшты, і нам засталіся імгненні былога жыцця, забытага і ўжо неверагоднага, і мы зноў не пагодзімся: жыццё не сон, яно — нашыя імгненні, якія мы згубілі».

Паэт і празаік **Навум Гальпяровіч** — паэтычны рухавік Полацкай паэзіі і на ўсялякія справы годныя прыдумшчык і проста прыемны чалавек, з сынам якога Максімам я сябрую. Пад уплывам яго простых і шчырых апавяданняў я напісаў цыкл, у тым ліку пра Янку Брыля, Уладзіміра Караткевіча і Анатоля Сыса. Яны далі волю маім вуснам. Падкупіла тое, што добрую літаратуру можна і не прыдумваць, а браць з жыцця і словам майстра пераносіць на паперу. А вершы Навума

ПРЫСВЯЧЭННІ

нарадзілі ў маёй мазгаўне маленькі роздум. І вось які глабальны.

«Паэты не ведаюць пра сваё святое прызначэнне. Яны найвышэйшыя Боскія служкі, якія выконваюць ягоную свяшчэнную волю — пісаць розныя вершы — добрыя, злыя, благія, радасныя, задумлівыя, пахабныя — усялякія, абы пісалі, бо кожны чалавек мае права на свой улюбёны верш, хоць радок з яго, дзе словы — адзнакі ягонага жыцця, радкі — квінтэсэнцыя ягонай існасці. І калі настане апошні час суда, Бог будзе судзіць людзей не па справах іх або грахах, а па вершах, якія чалавек (у нашым выпадку душа чалавека) прачытае ў сваё апраўданне. Вядома ж, усе мы грэшныя і справы нашыя благія, але ўсе мы такія розныя, як россыпы вершаў, што зіхацяць расой на ранішняй траве. Вось Бог па вершах, хоць па радку з іх, і вызначыць нашу існую натуру. А калі мы пражылі без ніводнага паэтычнага радка ў сэрцы, тады, на жаль, заставацца нам цэнямі і на нябёсах».

Нас шмат, мільярды нас, але і саранчы нашмат болей, толькі саранча не мае вершаў, і гэта адрознівае яе ад нас і нас робіць чалавекамі. Так што, браце паэты, пішыце вершы, шмат вершаў пішыце розных. Размаістых — як каляровы спектр, як нашы сны багатых і нашае жыццё разнастайных, пад кожны характар і кожны настрой. Пад кожную дагу нашага быцця, пішыце. Калі нават не пішацца, калі словы згубіліся ў шклянцы хмелю, — пішыце, калі ласка. Гэта вашая місія на зямлі, а іншай вам не вызначыў Бог, іншая — ад нячыстага. Кожнаму чалавеку па вершы дабраслаўце. Дабраслаўце нас быць людзьмі, каб хоць адзін вамі дабраслаўлены прыўкранны радок запаў у чыюсьці грэшную душу для яе выратавання».

Раман Фядосенка «Мінск і мінчане», алей, палатно, 2012 г.

Алесь Камоцкі. Сябар з майго мінулага.

«Забыліся пра спрэчкі, паставілі прасыхаць келіхі, і ў накуранным пакоі загучала гітара, быццам ветру адзінокае блуканне ў чароце, звон мячоў і трэск ахвярнага вогнішча, развітальны гудок цягніка і плач перапёлкі... Заспяваў бард. Сумная мелодыя праз дым цыгарэт дабярэцца да душ прысутных».

Ты, паэце, прытуліся да спінкі канапы, заплюшчышы вочы і маскай накінеш далоні на твар, і ці то ад расчуленасці, ці то ад прастаты душы, а мо ад выпітага віна на вачах тваіх выступаць слёзы. Не палохайся: за дымам цыгарэт ніхто не заўважыць адзінокай слязінкі на тваёй шчаце». Абразок падгледзены на кватэры Канстанціна Тарасава на вул. Гікала ў кампаніі ягонай пары Ларысы і паэта Антоля Сыса ды Алеся Камоцкага. Толькі падумаць: мы тады яшчэ маглі плакаць...

Кінарыжэсёр **Юрый Бяржызкі** — пастаноўшчык «Дзяржаўнай мяжы», «Палёта начнога матылька», «Вам заданне» і іншых... Сябар, якога даў мне Бог у пакаранне. Усе серабранскія абсягі памятаюць нашы п'яныя галасы.

«Ён басанож ішоў да мяне і рукі азяблыя трымаў у тумане, каб не згубіць дарогі і думкі свае не разгубіць. Ён так доўга йшоў да мяне, што стаптаў свае пантофлі і ўсё ж дакляпаў у мой дом, стомлены дарогай. І быў ён босы, як той Хрыстос ў доме Магдалены. «Вось і да цябе дабраўся я, як да ісціны далёкай, стаптаўшы лапцей пару не адну, пабіўшы ногі да крыві. А калі б каханнем захапіўся, дык, пэўна, застаўся без парткоў. Не дай мне, Бог, паверыць у гуманізм, каб не памерці з галадую. Такая вось плата за ісціны пустыя! Галодны страўнік у змарнелым целе і жабрацтва думак у галаве. Я, пэўна, танталавымі мукамі хварэў ад немагчымасці валодаць ісцінай любой. Ды што там ісціны такія, калі ад нашай зямлі паўцякалі берагі і больш не ўбачым мы сваёй юдолі, і ўвогуле, а я хто такі: ці мастак, ці проста так? Я таленавіта бяздарны чалавек. З жыцця не браў жыццё, а гнаўся за яго прывабай. Трэба было сілы берагчы, а не бярог. І вось засох, пablёк, як апошні лісток на дрэве, і разам з ім дрыжу на ветры, падстаўлены чалом усім яго напрамкам і ўсім яго паваям дзеля яму пацехі».

Чаго тарчма стаіш, як статуі Леніна над душой? Будзем ісціну шукаць у віне, сэнс — у глупоце і любоў у каханні адначым, і дзяліцца радасцю адной на дваіх, як акрайцам хлеба. Калі ж не знойдзем ісціны на дне, дык п'яным трызненнем сваім, як перагарам, сагрэй холад маёй душы да прызвычаенай ступені ап'янення».

Пётр Крывастаненка як аператар здымаў «Знак бяды» і «Крыж міласэрнасці», а як кінарэжысёр — адзін з лепшых беларускіх фільмаў, просты і кранальны — «Яшчэ раз пра вайну». Марыць зняць кіно пра князя Усяслава Полацкага, але, на жаль, няма грошай.

«Гучыць каманда «матор!» Раскручваецца стужка часу. Ляцяць вершнікі пра мінулае да нас. Шугаюць паходні. Цэнямі мільгаюць прывіды ваякаў пагрозлівых палачан. Сівы вяшчун углядаецца ў стоды багоў, шукаючы іх маўклівай згоды. Кінута жэрабя на перамогу і лёс. На світанку плачуць званы Сафіі ў далёкім градзе Полацкім, а ў кіеўскім порубе канае князь з вешчай душой. Ваўком сцягае ён думкай у сінюю імглу начэй. І вось разрываюцца ланцугі, і вось нарэшце дарагая воля! Толькі няма чым плаціць за яе, няма што рабіць з ёй... А ворагі прагнуць крыві і вешчай душы. Зноў трэба ўцякаць у сінюю імглу да родных мясцін».

Прыдумаў сюжэт сцэнарыст, па-майстэрску здымае аператар, раздае каманды рэжысёр... Толькі тужлівы сам акцёр, не ведае, як зноў прыняць чалавека аблічча, калі воўчая поўсьць пакрыла душу, як вырвацца з пасткі, што расставілі лаўцы. І гоняць — гоняць ваўкалака ў

новую пастку, па сцэнарыі ад іх не ўцячэш, учулі кроў харты і ў лютай нянавісці ідуць па следзе. Стоп!

Невядома нам, што будзе далей, што прыдумаў сцэнарыст на загубу вешчай душы. Не ведаюць старыя багі і не адкажуць сівому вешчуну. Паміж навіслых дрэў загнанай птушкай кідаецца разгубленая душа, шукаючы выйсце адтуль, адкуль выйсця няма.

Дык дай каманду «матор!», кінарэжысёр, стварай гэтую гісторыю пакут вешчай душы. Ты адзін ведаеш, як і навошта маўчаць старажытныя нашы багі».

Алег Бембель сваё паэтычнае дабраслаўленне атрымаў яшчэ дзіцем падчас вайны, седзячы на каленях у Наталлі Арсеневай. А паэзія навучыла яго звяртацца да Бога.

«Што за таямніцы адкрыліся яму, калі змірыў свой гнеўны дух і падаўся ў манахі? А мог размяняць душу на драбноту ў нашым няўтульным свеце ў шалёнай колаверці. Не толькі славіць Бога словам, а служэннем Усявышняму мець права звяртацца з мальбой да Яго. Святое слова на роджанай мове гучыць да Бога сярод хору шматмоўя. Ты манах, святы ойча, памаліся і за грэшных нас, каб і нашыя душы асвятліліся Боскай ласкай і ўцехаі і пачулі мы яго добры голас на нашай роджанай мове».

Мікола АДАМ

Ты часта з працы прыходзіла позна,
Але пакідала сваё сэрца зранку
Нам,
Парэзаўшы, нібы на тры роўныя лусты¹.
Быццам хлеб, мы клалі яго пад язык,
Мам.

Ды вярталі пасля, як збіраліся разам,
Каб назаўтра ізноўку валодаць ім,
Мам.
І так кожны дзень ужо сорак гадоў
Сэрца тваё не дае ні згаснуць, ні знікнуць
бясследна
Нам.

Твае пачуцці да мяне — незразумелыя,
Як, відаць, вершы, што яшчэ не напісаў
табе,
Сустрэча Усходу немагчыма з Захадам.

Ты гэта ведаеш, і я таксама. Матавым
Тваё з’яўленне ў пакоі маім сталася,
Пакрэсленае штучнымі кампраматамі
На мае рыфмы, што агнём вярсталіся.

Якім агнём? Тлумачыць неяк холадна.
Дажджліва на дварэ. Ты недзе бавішся.
А я б хацеў туды, дзе ты — хоць
воранам,
Хоць попелам ад цыгарэты ранішнім.

Усё адно бліжэй. А што да блізкасці
З табой — усё ж яна незразумелая,
І хто падкажа, а ці варта вытацкаць
Паперу без нічога, аркушы белыя?..

Аксана ЯРАШОНАК-КАМІНСКАЯ

Добрай раніцы, горад,
Я прагла з табой сустрэч.
Каб убачыць, як зоры
За дахі закоцяцца прэч,

Як запальваюць промні
Халодныя шкельцы вітрын.
Каб пачуць дамафоны,
Абцасы, размовы машын.

І заўважаць, як фортку
Птушынае крыльца кране.
Добрай раніцы, горад,
Ты рады пабачыць мяне?

Самотная вясна

Нілу Гілевічу

Здавалася, такі, як Вы, —
Дзеся па-за смерцю...
Шумець бярозам векавым
Без Вас, Паэце.

Шукаць да Беларусі шлях,
Знайсці нарэшце.
І славіць край наш у радках
Без Вас, Паэце.

Давай навучымся маўчаць
Пра нашы вочы і усмешкі,
Яны іначай загучаць,
Як новыя ў паэта вершы.

Давай навучымся казаць
Паглядамі. Не трэба словаў
Там, дзе і так усё відаць,
Неяк без нас набудзе мова.

Давай навучымся глядзець
Туды і так, дзе нас не будзе.
Тады мы зможам узляцець,
Тады пра нас усе забудуць.

Давай навучымся кахаць,
Каб апасля не развучыцца,
Адно адному давяраць,
Быць не ваўком і не ваўчыцай.

Ты мяне не чакала. Ці, можа, чакала
Каго-небудзь дзе-небудзь, але не мяне.
Дык не наша віна, што зіма паяднала
Нашы сэрцы пад мокры бязлітасны снег.

Ты прасіла зіму, варажыла на нечым,
Ты хацела дазнацца, хто суджаны твой,
Ды зіма прамаўчала, рыхтуючы вечар,
Той, калі ты спазнілася ехаць дамоў.

Ты мяне не чакала. Тым больш, што
паэты
Для цябе былі толькі партрэтамі з кніг
Ці з падручнікаў школьных. Якія санеты,
Хто табе прысвячаў, хто чытаў
табе іх?

Тады я прысвячу, я табе пачытаю,
Адно ты не палохайся думак сваіх.
Бачыш, як мае вершы галасы іх вітаюць,
Як прымаюць і лаічаць іх кожны уздых!..

Ты яшчэ маладая. Табе васьмнаццаць.
Я таксама калісьці меў столькі ж гадоў.
Табе заўтра ў дарогу, а мне —
заставацца.

Я табе напішу. А пасля мне ізноў,

Як заўсёды, каханне прыдумае межы,
Каб ваўком я завьў ад бяссонных начэй.
Быццам лазерам, памяць маю ціха рэжа
Тваіх позірк халодна-гарачых вачэй.

Сцюдзёны красавік кране
Душу і цела.
Зямля мая, ты па вясне
Асірацела.

Нядаўняе ўчора

Нядаўняе ўчора
Прыходзіць у сны —
І ў татавых скронях
Няма сівізны.

Ёсць радасць без фальшу,
І ўсё — у першы раз.
Тут вуліцы — нашы,
І гульні — для нас.

І трошкі за трыццаць
Матулі. А мне...
Згубіцца, згубіцца
Захоцацца ў сне.

З акна аўтобуса

За акном загуло.
Зімна. Слотна.
Я вітаю праз шкло
Горад родны.

Снегадождж, шэры бруд,
Пыл дарожны.
Мне б спыніцца вось тут,
Ды няможна.

Цісне сэрца адчай.
Так самотна.
Выбачай, выбачай,
Горад родны.

Дождж у госці просіцца нахабна,
Грукае па шыбах і дзвярах,
Тупае пад вокнамі ля ганка
І з разгону ўскоквае на дах.

Вецер, падхапіўшы кроплі-струны,
Тузануў акенца неспадзеў.
Дождж прыпаў да твару пацалункам —
Так маёй гасціннасці хацеў.

Ю. А.

Вы мяне папрасілі пачытаць свае вершы,
Хоць не сёння, хоць зрэдку, але
пачытаць...
Мы ішлі па завулках кастрычніцкіх
плешын,
І чамусьці хацелася іх прычасаць.

Паабапал раіліся людзі і дрэвы,
І машыны наблізу таксама гулі.
І так сумна было адчуваць сябе «левым»
З ваішай просьбай пра вершы у гэтым
вуллі.

Я хацеў запытацца: «Навошта вам
чуць іх?»
Я хацеў закрычаць: «І навошта я тут?»
Я змаўчаў, а мае не нямыя пачуцці
Не змаглі разабрацца у сэнсе пакут.

Але вы папрасілі, каб я свае вершы,
Хоць не сёння, хоць зрэдку, хоць шэптам,
хоць, хоць...

Прачытаў не для вас, не таму, што я
лепішы,

А таму, каб самога сябе укалоць,
Каб забыць, што не помню ніводнага
верша.

Скрозь сон, скрозь вецер, скрозь туман
адлегласцяў-абмежаванняў
я прадзіраюся ў час ранні
туды, дзе ноч ужо не здам.

Не здам і колішніх пазіцый,
цябе да сэрца прывяжу
шаўковай стужкаю, скажу:
«Хай будзе з тваім побач біцца».

Я хутка, я ўжо побач, ты
не зачыняй наглуха дзверы,
я да цябе прыйду не зверам.
Мне засталося дзве вярсты.

Мне засталася кропля ў моры.
Я да цябе прыйду сабой,
каб прашаптаць табе: «Я — твой
і соры, соры, соры, соры...»

¹Мне, брату і сястры

Каляровыя лісткі
Па сцяжынках вецер носіць.
Зноў прыклеіць да ішчакі
Кропельку-дажджынку восень.

І яшчэ дзве наўздагон.
А пасля насыпле стооолькі!
Ці ўратуе парасон
Макіяж мой вадастойкі?

Халадэча. Лёгкі шок.
Для самоты час найлепшы.
Натуральнасці штрышок
Будзе ў знешнасці і ў вершах.

Залескія мроі

Міхалу Клеафасу Агінскаму

Я між гасцей праціснуся ў палац
І знікну ціхенька ў пакоі.
Але ці змога Міхал дараваць
З’яўленне нечаканае такое?

Ад жырандоляў цёплае святло
Люструецца ў каралях у шляхцянак.
У карагодзе музыкі і слоў
Народ у зале танчыць апантана.

А скрыпкі раптам грымнуць паланэз,
Яшчэ пакуль не той, што ў ля-міноры.
Падхопіць гукі парк, а потым — лес —
І зазвіняць залескія прасторы.

Я без убору, Міхал, выбачай.
Няёмка ўсё ж: у джынсах — ды на
танцы...

А сэрца цісне, цісне мне адчай:
Я ж ведаю, што станецца з палацам,

Што не нашчадкам княжым тут
гуляць.

Смерць без Айчыны ўжо гатуюць
суддзі...

Прабач жа мне, знявечаны палац,
За думкі-мроі ў гэтым навабудзе.

Аляксандр КЛАЧКОЎ

ДОПЫТ

У варожым палоне быў?
— Жывым гніў.
Але ж здаўся па добрай волі?
— У нядолі.
І рукі да верху ўздымаў?
— Адну, бо вінтоўку трымаў.
А чаму перастаў страляць?
— Не было чым больш зараджаць.
Забыўся — апошняя куля сваёй няхай
будзе?

— Выпусціў немцу ў грудзі.
На калянях жыцця прасіў?
— Так, і дождж тады марасіў,
быццам слёзы Бог з неба трусіў...
Колькі быў за калючым тым дротам?
— Не прыпомніцца потым.
І аб чым між сабой размаўлялі?
— Больш маўчалі.
А ці лічыш сябе вінаватым?
— Адпусціце мяне дахаты...

Рака Беліца

з паэмы «9 месяцаў гора»

«У час наступлення нашых войскаў
вада ў рацэ была чырвонай ад крыві» —
успаміны былога хлапчука са знішчанай
фашыстамі вёскі Моцькава
Чавускага раёна
Васіля Антонавіча Сарокіна

Уздоўж Проні, Расты і рачулак
Фронт спыніўся крывавай мяжой.
Тым, хто цяжкасці сэрцам адчуе,
Зямля наша не здасца чужой.

Зразумець тое зараз не проста,
Калі жыць у цяпле, чысціні,
Як да рук наліпала кароста...
Пратрымайцеся хіба тры дні.

У акопе ў лютую сцюжу,
Прымярзаў і шынель да зямлі.
Дзевяць месяцаў мусілі здзюжыць:
Дождж мачыў, завірухі мялі.

Фронт ніколі не меў адпачынку,
Грукаеў, як сябе ні ратуў,
Часам неба здаецца з аўчынку,
Калі сыплюцца бомбы адтуль.

Уздоўж рэчак настаўлены міны
І калючага дроту маткі.
Зараз долу там гнуцца крушыны
І не ўсе пахаваны браткі...

У бацькі раз я запытаўся:
А ці страшна было ваяваць?
Той падумаў, а потым прызнаўся:
— Пасля бежанцаў цяжка спужаць.

ДУХОЎНЫ СЯБАР РЭНЭ МАГРЫТА

Як і Міхась Стральцоў, ён жыў смутна-наглядным адчуваннем, што ў любы момант можа здарыцца нешта незваротна-ліхое. Яго вершы нагадваюць тужліва-невывучальныя сны, дзе вонкава нічога кашмарнага няма, але раніцай у тваіх руках з'яўляецца «медуза белая», якая «сцякае з жмені, / Ў кароне слізкай дзіўны мой улоў. / Пад самы бераг падступаюць цені / З глыбін не ўсплыўшых караблёў». Днём, замест чаканых пчол, якія кудысьці незваротна зніклі, «Прылятаюць восы да мяне — / Жоўтыя, / зялёныя пункціры...». Вечарам — «працяжна, глуха» кліча па імені сасна, як быццам хоча забраць на той свет, а ўначы з'яўляцца кажаны «ў начной спалоханай пагодзе. / Пад кажанамі сняцца сны / Не па жаданню і ахвоце. /.../ Прачнуса — засынаюць сны, / Як кажаны — / Ўніз галавою».

Паэт упэўнены: наша рэальнасць падманлівая, прадметы не з'яўляюцца тым, чым ёсць. Вачам лепей не верыць, бо ў любую секунду «сланечнік круглы», які вынеслі на ганак дзяўчаты, стане «круглым сталом», а «глыбокія кругі на свежым пні» ператвораць яго ў «пласцінку патэфонную».

Як тут не згадаць палатно Рэнэ Магрыта, на якім была выяўлена люлька, а пад ёй надпіс: «Гэта не люлька». Думаю, Аляксей Пысін цудоўна паразумеўся б з гэтым слаўным сюррэалістам, а Магрыт са сваімі сябрамі палюбілі б творчасць беларускага паэта, асабліва пасля таго, як прачыталі б два яго шэдэўры, паэмкі для дзяцей «Кавылёк» і «Казерог».

У абодвух творах дзеянне адбываецца падчас Другой сусветнай вайны. Але так, як Пысін, ніхто з беларускіх пісьмennisкаў яе не закранаў.

Тут адразу трэба адзначыць цікавую асаблівасць яго творчасці: калі паэт гаворыць пра нейкія жажлівыя з'явы, заўсёды пазбягае іх натуралістычнага апісання. Нават калі перад намі эпізоды землятрусу ў Ташкенце (паэма «Дзяўчынка Мірыям»), ахвярамі становяцца выключна самыя розныя прадметы, якія ад свайго пакутлівага болю ажываюць і галосіць: «...Доктар, дарагі, / Паглядзіце вы на ляльку — / Засталася без нагі. — / Стол пачуў, сцярапець не мог: / — Нават дзвюх не маю ног. — Стогнуць крэслы: — Мы

калекі, / Тэрмінова дайце лекі!». У «Кавылёку» з «Казерогам» няма нават такіх лялечна-брутальных момантаў.

Франтавік Пысін, які прайшоў усю вайну, першы сярод нашых літаратараў паказаў яе з нечакана-сюррэалістычнага боку.

Сюжэт «Кавылёка» здзіўляе сваёй амаль гратэскай зухаватасцю. Стары башкір (які ў 1920-я быў чапаеўскім героем!) прыводзіць на пачатку вайны ў беларускае (!) войска вярблюда, каб той паслужыў з такой жа адданасцю, як і яго гаспадар калісьці легендарнаму Чапаю. Але Кавылёк (так назвалі вярблюда) у адным з баёў выпадкова сеў на вожыка і, напалохаўшыся, перабег да немцаў. Неўзабаве, зразумеўшы, наколькі яны жорсткія і бяздушныя, вярнуўся назад да сваіх, прыцягнуўшы з сабой нямецкую кухню і кухара. А напрыканцы вайны (і тут самае цікавае): «Ехаў маршал Ракасоўскі / Па дарозе франтавой / Міма спаленае вёскі, / Дзе заціх нядаўна бой. /.../» Заўважыўшы вярблюда, які «шагаў на маршы, / Перамешваў снег і бруд», маршал ад здзіўлення ледзьве не выпаў з трафейнага джыпа: «Скуль узсяў тут вярблюд?» Калі камандзір яму раскажаў гісторыю Кавылёка, то Ракасоўскі імгненна павесіла: «— Дзякую, вярблюд, за службу, / За адвагу і за дружбу. / Ну, ваюй, ваюй, вярблюд, / Хутка Гітлеру капут!»

У вобразе вонкава абыякавага і бясконца цяплівага Кавылёка, які ніколі не лезе пад кулі і стараецца быць, дзе цішэй, угадваецца звычайны салдат, для якога галоўнае — выжыць, а не застацца кніжным героем. Па сутнасці, Пысін адзін з першых у нашай літаратуры вывёў у падобнай метафарычнай форме такія праўдзівы тып. І цензура гэта прапусціла, не ўбачыўшы крамольнага падтэксту.

Паэма «Казерог» не меней дзівосная паводле сваёй балетнай фантазіянасці. Партызаны бачаць незвычайную карцінку: падняты шлагбаум, а на самым версе ў зорным небе вісіць, прывязаны за рогі (вядома, немцамі), казёл. Народныя мсціўцы вызваляюць бедную жывёліну, і Казерог (мянушка галоўнага героя) актыўна далучаецца да «рэйкавай» вайны. Ён падкрадаецца да вартульнікоў, напа-

дае на іх, умела ўхіляецца ад куляў, усімі сіламі адцягвае на сябе ўвагу немцаў, а ў гэты час — ба-бах! І чарговы эшалон падбіты. У адрозненне ад апатычнага Кавылёка, гэты персанаж больш дзейсны. У канцы паэмы, калі вайна падыходзіць да свайго фіналу, па законах драматургіі Казерог сустракае... Кавылёка і пачынае яго задзіраць: «Казёл вярблюда: / — Зможаш так? — / І скокнуў стрымгалоў на танк». Невядома, як бы на гэта адрэагаваў Кавылёк, але ў гэты момант з'явіўся яго стары прыцель: «Тут, / Каля танка ба-

Аляксей Пысін, кастрычнік 1980 г.

явога, / Спыніўся маршал Ракасоўскі / І Кавылёк і Казярога / Вітаў з усмешкаю / Па-свойску».

Дзве гэтыя паэмы, вельмі кінематаграфічныя, утвараюць своеасаблівую дылогію і яшчэ чакаюць свайго беларускага Луіса Бюнеэля альбо Яна Шванкмаера, якія б увасобілі іх на экране.

Калі чытаеш «Кавылёка» і «Казярога», то захапляешся вельмі смелай для таго часу думкай паэта-франтавіка: страшная акупная праўда мусіць застацца ў акапе і ні ў якім разе не павінна пераходзіць у

прасторы паэзіі, дзе пануе вясёлы парадокс, незвычайная фантазія, нечаканыя карнавальныя кантрасты.

Калі Аляксей Пысін складаў вершы для дзяцей, то стараўся ўцячы ад таго пачуцця трывогі, якім была прасякнута яго «дарослая» лірыка. Тут ён дазваляў сабе поўную свабоду і часам сам ператвараўся ў вясёлага хлопчыка, які любіць дражніцца: «Карусель, / Карусель, / Хто баіцца — той кісель».

Свет дзяцінства, хаця б на час, яго супакойваў. Скептычны да сваіх твораў, як і ўвогуле да таго, што застанецца значнага ў нашай літаратуры, а што — не, ён склаў такія дзівосныя вершы:

*Латошыць грушу дзетвара!
Ўсяго ў тым груша вінавата,
Што ёсць ігруш на ёй багата,
Але няма гаспадара.*

*Не кожнаму цяпер вядома:
Сялібу ўзвёў паэт стары,
Быў дом, садочак каля дома,
Сабака, што баюўся грому
З тае ваеннае пары.*

*Забутыя паэмы, вершы
Чытач гартае ўсё радзей.
На дварышчы былым, на ўзмежжы
Старая груша — твор найлепшы —
Цвіце і радуе дзяцей...*

Можа, і сапраўды паэзія — нішто ў параўнанні з такім цудоўным дрэвам? Альбо паэзія — гэта любая рэч, што выклікае ў дзяцей радасць?

Мы не павінны забывацца таго, пра што казаў нам духоўны сябар Рэнэ Магрыта Аляксей Пысін: рэальнасць падманлівая, прадметы не з'яўляюцца тым, чым ёсць. Хто ведае, можа, у наступнае імгненне гэтая ігруша ператворыцца ў вялікую, прыгожую пчалу (памытаецца, паэт чакаў прылёту пчол, а замест іх з'явіліся восы)? На шырокіх крылах гэтай пчалы з'яўляцца незвычайныя літары-ўзоры, яны складаюцца ў новую, чароўную паэму, якая адгоніць ад паэта смутнагляднае адчуванне нечага незваротна-ліхога і паселіць у яго сэрцы даўно чаканую радасць.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Фота з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва

Працяг жыцця — у творах

Часам багацце жыццёвага досведу вымяраецца не колькасцю пражытых гадоў, а глыбінёй і значнасцю здзейсненага. У дачыненні да пісьмennisка-ветэрана, кавалера ордэнаў Чырвонай Зоркі, Вялікай Айчыннай вайны I ступені, узнагароджанага медалямі «Партызану Вялікай Айчыннай вайны I і II ступені», Уладзіміра Федасеенкі справядліва і першае, і другое: усяго некалькі месяцаў пісьмennisк не дажыў да свайго 92-годдзя і яшчэ 15-гадовым юнаком давялося яму спазнаць цяжкасці ваеннага ліхалецця: быў паранены, трапіў у палон.

Уладзімір Федасеенка нарадзіўся 22 красавіка 1926 года ў вёсцы Мормаль Жлобінскага раёна. З пачатку ліпеня 1941 года пятнаццацігадовы юнак — разведчык Жлобінскага знішчальнага батальёна. Пры выкананні даручанага задання трапіў у палон, з якога здолеў уцячы. З 1941 года Уладзімір Федасеенка стаў партызанам атрада «Смерць фашызму», а з вясны 1943-га — камандзірам дыверсійнай групы партызанскага атрада імя Жукава брыгады імя Панамарэнкі. У лістападзе 1943 года быў паранены. Пасля лячэння вярнуўся на малую радзіму, аднак вяртанне было нярадаснае: замест роднай хаты — папалішча...

У 1946 годзе Уладзімір Федасеенка скончыў Гомельскі рачны тэхнікум, праз чатыры гады — Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КПБ. Пасля была праца на розных партыйных пасадах, аднак жаданне прысвяціць жыццё творчасці, выказаць мастацкім словам убачанае і перажытае з кожным годам ўсё мацнела. Таму, нават

калі першы сакратар ЦК Кампартыі БССР Пётр Машэраў прапанаваў заняць пасаду сакратара абкама камсомола ў Маладзечне, адмовіўся: хацелася быць бліжэй да літаратуры, кніг, пісьмennisцкага асяроддзя.

Шлях Уладзіміра Федасеенкі як пісьмennisка распачаўся з рэдакцыі газеты «Піянер Беларусі». Пасля былі і «Настаўніцкая газета», выдавецтва «Беларусь», штотыднёвік «Літаратура і мастацтва». Дзесяць гадоў, з 1969—1979 гг., Уладзімір Федасеенка быў старшым інспектарам Упраўлення кніжнага гандлю Дзяржкамтэта СМ БССР па друку.

Амаль усе празаічныя творы Уладзіміра Федасеенкі грунтуюцца на аўтабіяграфічным матэрыяле. Героі яго раманаў і апавяданняў — юнакі, моладзь, якой давялося раптоўна стацець, загартоўвацца — без часу на роздумы і без права на памылку. У вобразе галоўнага героя раманаў «Віхры на скрыжаваннях» (1970) і «Дубовая града» (1985) Валодзі Байкача ўвасоблены лёс тысяч юнакоў і дзяўчат, якія ваявалі ў партызанскіх атрадах, змагаліся з захопнікамі на акупаванай тэрыторыі. У рамане «Мутныя росы» (1999) Уладзімір Федасеенка адным з першых звярнуўся да экалагічных праблем беларускага Палесся, якія прынесла разбуральная сіла вайны.

У творах пісьмennisка шмат балючай праўды, убачанай вачыма юнака, зусім маладога хлопца. Праўды, да якой у такім узросце немагчыма быць падрыхтаваным, якая раніць незваротна. Аднак менавіта дзякуючы гэтаму — погляду праз маладосць, якая не толькі часам робіць чалавека безабаронным, але і заўсёды дае надзею, —

у раманах пісьмennisка знайшлося месца для рамантычных пачуццяў, складаных інтымных перажыванняў маладых людзей. Каханне ратуе герояў, уздымае над спустошанасцю бязвер'я. Такія моманты і сёння чытаюцца з цікавасцю.

Уладзіміра Федасеенку з глыбокай павагай і ўдзячнасцю згадваюць у родных мясцінах — на Жлобіншчыне, у Мормальскай школе і іншых школах раёна, куды ён вельмі часта наведваўся і дзе заўсёды меў удзячных слухачоў. Пісьмennisк прызнаваўся, што ўдзячны сваім землякам — і за дапамогу ў далёкія цяжкія гады, і за ўважлівае стаўленне ў сучаснасці.

Уладзіміра Федасеенкі не стала 3 студзеня 2018 года. Яго пахавалі на Паўночных могілках у Мінску з належнымі ваеннымі ўшанаваннямі. Сёння думкі, перажыванні, развагі пісьмennisка працягваюць жыццё ў яго мастацкіх творах, у характарах створаных ім герояў.

Наталля НАРУТОВІЧ

Уладзімір Федасеенка.

Пялёсткі над сцежкай...

Як гучаць галасы розных пакаленняў?

Літаратурнае аб'яднанне «Пралеска», якое вось ужо больш за паўстагоддзя дае дарогу ў вялікі свет мастацкай творчасці творцам розных жанраў, выпусціла новы калектыўны паэтычны зборнік. У ім гучаць галасы 70 паэтаў і пісьменнікаў розных пакаленняў. Гісторыя «Пралескі» сягае яшчэ ў 60-я гады мінулага стагоддзя. «Калі пацікавіцца ў пісьменнікаў-гамельчан, якое літаратурнае аб'яднанне найперш адбілася на іх творчым лёсе, перакананы, многія адкажуць: «Наша “Пралеска”, — адзначае ў прадмове да новага выдання Уладзімір Гаўрыловіч, старшыня Гомельскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

У першай частцы зборніка «Вечнае пяро» змешчаны творы Міхася Башлакова, Уладзіміра Гаўрыловіча, Анатоля Грачанікава, Дзмітрыя Кавалёва, Івана Сяркова, Юрыя Фатнева. Нікога не пакіне абыхавым «Крывавая балада» Анатоля Грачанікава. Ранейшы хлапчук-донар расказвае сыну жажлівую гісторыю пра сябе і сваіх аднагодкаў, якіх фашысты хапалі па адным і забіралі столькі крыві, што немагчыма было выжыць:

*Круціўся свет у чорных плямах.
Я на траву валіўся ніц...
Навотлеў біў у сэрца прама
Крывавы шпрыц.*

Трагічная споведзь героя аб былой трагедыі, з-пад улады якой яму цяжка вырвацца і цяпер...

Ці вось, напрыклад, возьмем урывак з аповесці Івана Сяркова «Мы з Санькам у тыле ворага», на якой не адно пакаленне школьнікаў выходзілася, беручы за ўзор жыццё, паводзіны і ўчынкі галоўных герояў, вясковых хлапчукоў Івана Сырцова і Санькі Макаева. Твор цікавы найперш аўтабіяграфічнымі момантамі. Нават прозвішча галоўнага героя Івана сугучнае з прозвішчам аўтара: Іван Сырцоў — Іван Сяркоў. Блізкія і назвы вёсак, дзе адбываюцца падзеі. Дзеянні разгортва-

юцца ў вёсцы Падлюбічы (недалёка ад Гомеля), а пісьменнік нарадзіўся ў вёсцы Пакалюбічы. Кожнаму цікава чытаць пра мясціны, знаёмыя з маленства!

Па-іншаму кранаюць вершы Міхася Башлакова пра яго малую радзіму. Паэт у сваёй біяграфіі адзначае: «Мая станцыя Церуха. Тут я спазнаваў таямніцы прыроды, вучыўся асэнсоўваць жыццё. Тут складаліся мае першыя вершаваныя радкі».

*Там засталася хата.
Дзяцінства там блукала.
Насупраць быў калодзеж
З халоднаю вадою.
І за акном чаромха
Квітнела-балявала
І сытала пялёсткі
Над сцежкаю майй.*

(«Далеч вячэрняя»)

Цікавыя дзённікавыя запісы розных гадоў майго земляка Дзмітрыя Кавалёва, 100-годдзе з дня нараджэння якога адзначылі ў 2015 годзе. Многія яго выказванні можна аднесці да афарызмаў: «Асабістая свабода думкі, не навязанай, а сваёй, думкі, дасягнутай перакананнем, на досведзе, неабходная чалавеку, як паветра, чалавек на гэта мае права, пакуль ён дышае».

У другой частцы зборніка — «Агульны сшытак» — змешчаны творы розных па форме і змесце. Прыемна зноў сустрэцца з творчасцю Марыны Башуравай, Івана Бісева, Валерыя Вятошкіна, Аксаны Дашкавец, Евы Дударгі, Галіны Ласаевай, Дзмітрыя Нілава, Івана Цітарэнкі, Наталлі Шэмет, Ніны Шкляравай...

Імя Ніны Шкляравай вядома не толькі ў Беларусі. Яна заснавальнік і кіраўнік школы-студыі «Малады літаратар» і таксама мая літаратурная настаўніца. Лаўрэат Расійскай прэміі імя Мікалая Мельнікава, узнагароджана дыпламам Міжнароднага конкурсу сярод педагогаў высокаадоранай моладзі «Сузор'е Ліхачова».

Вершы паэтэсы пры-вабліваюць шчырасцю і напеўнасцю. Кожны радок прымушае думаць, верыць, любіць, спадзявацца...

*Квітней, Беларусь,
У абдымках аблокаў.
Як неба ў азерцы
Як зрэнка у воку,
Як сонейка яснае!..
Мы — твае промні,
Ліецца любові святло
У далоні.
(«Квітней, Беларусь»)*

Не менш цікавы паэт з сялянскімі каранямі Іван Цітарэнка — нават так характарызуе яго калегі па творчым цэху. Слесар па прафесіі, аўтар 11 кніг. Ён часты госць у школе-студыі «Малады літаратар» і сваёй роднай школе. З ім заўсёды цікава пагаварыць і паслухаць яго вершы пра набалелае, перажытае, тое, што хвалюе.

*Дзяцінства з мазалём крывавым
Дасюль у сэрцы берагу,
Дзе хлапчуком маленькім, жавым
Лапаціў зерне на таку.*

(«Вясковае дзяцінства»)

Не магу не закрануць і творчасць складальніка гэтага зборніка Евы Дударгі, якая піша вельмі цікавыя апавяданні. У зборнік увайшло апавяданне «Абое рабое» («Два сапога пара»). Гэта драматычная гісторыя двух старых салдат, аднавяскоўцаў — Кузьмы і Міцкы, якія прайшлі ўсю Вялікую Айчынную вайну і вярнуліся пакалечанымі. Былое пакінула раны не толькі на цэле, але і ў душах герояў, асабістае жыццё ў мірны час таксама не склалася. Старыя спавядаюцца ў сваіх грахах адзін аднаму, быццам у царкве, прагнучы ачысціць душу ад цяжару перажытага:

«І шлі они, опираясь на костыли,

как два подранных журавля. Правая нога Кузьмы осталась в Польше, левая Змитра в Манчжурских сопках. А на моком песке оставались следы, словно человек очень широко шагнул. Правду говорят — два сапога пара.

Жизни их так тесно сплелись в единый узел, что уже и не понять — кто прав, кто виноват... И в чём... И виноват ли?..»

Трэцяя частка з сімвалічнай назвай «Выне чужыя тут» змяшчае творы аўтараў з Расіі і Украіны, лёс якіх звязаны з Гомельшчынай.

Чытач пазнаёміцца са шчырымі, прыгожымі, пяшчотнымі вершамі Леаніда Севера, члена Саюза пісьменнікаў Расіі, які стаў заснавальнікам фестывалю «Берагі дружбы», што збірае пісьменнікаў і паэтаў Беларусі, Расіі і Украіны. Некаторы час паэт з бацькамі жыў у Гомелі, таму Беларусь лічыць сваёй другой Радзімай:

*...Здесь юность моя той же стезжой
бредёт,*

*А хлеб по-особому вкусен,
И сойка поёт, и солнце встаёт
Над милой моей Беларусью.*

(«Гость...»)

У кароткай рэцэнзій немагчыма ўдзяліць увагу кожнаму аўтару калектыўнага зборніка, у якім шмат запамінальных праявіў і паэтычных твораў. Каб зразумець і адчуць адметнасць кожнага, трэба чытаць удумліва, нетаропка... А шырыня і разнастайнасць прадстаўленых жанраў, сюжэтаў і тэм задаволяць густ самага патрабавальнага чытача.

Настасся ДАРОШЧАНКА

АКУЛЬТАСКОП АД МЕДЫУМА

Паміж фэнтэзі і ваенна-прыгодніцкай прозай

Усталічным выдавецтве «Рэгістр» пабачыла свет кніга Міхаіла Лучыцкага «Акультаскоп штандартэнфюрэра» («Окултоскоп штандартенфюрера») — неверагодна цікавы твор, вызначэнне жанру якога знаходзіцца недзе паміж фэнтэзі і ваенна-прыгодніцкай прозай. Выдавецтва «Рэгістр» на працягу некалькіх апошніх гадоў праводзіць конкурс «Першая глава», асноўная мэта якога — адкрыццё і прасоўванне новых беларускіх аўтараў.

Міхаіл Лучыцкі ў гэтым конкурсе двойчы, і абодва разы быў заўважаны і адзначаны членамі журы. Яго кніга «Месца на рэі» («Место на рее») трапіла ў эпіцэнтр вострай палемікі, па розных палюсах якой былі як заўзятая праціўнікі, так і гарачыя прыхільнікі. Міхаіл Лучыцкі не стаў пераможцам, але я спадзяюся, што гэты твор усё ж выйдзе асобнай кнігай, і чытач зможа паглыбіцца ў дзівоснае змяшэнне часоў і падзей! Аўтар то зацягвае ў напоўненае прыгодамі жыццё марака куртуазнага стагоддзя, то заглыбляе ў суровую рэальнасць насычаных духам крымінальнай рамантыкі 1990-х гадоў... А якія персанажы насралі два гэтыя светлы, якія тыпажы — цэлая галерэя яркіх вобразаў. Падзеі адбываліся паралельна, кожнай главе папярэднічаў заліхвацкі эпіграф, і нейкім чынам з усяго гэтага стракатага россыпу дакладных назіранняў, дэталей, відавочных прыдумаў складалася мазаічная, але адначасова і гарманічная карціна. Альбо — вітраж: усе падзеі «Месца на рэі», нягледзячы на выкарыстанне ненаарматыўнай лексікі і сцэн, магчыма, здольных некага збянтэжыць сваёй шчырасцю, падсвечвалі розум, дабрыня і смутак аўтара.

«заманку» для чытача ўсё ж сабе дазволю. Цэнтральны персанаж штандартэнфюрэр Эйнарх фон Талгофер, член «Ананэбэ» — акультна-навуковай суполкі, у якой ён быў вольным медыумам і якая падпарадкоўвалася СС. Акультаскоп, вынайджаны медыумам, павінен быў вымяраць духоўную моц праціўніка, а калі больш дакладна — гераізм, каб накіроўваць у месцы яго найбольшай канцэнтрацыі галоўную сілу ўдару. Аднак сапраўдныя героі кнігі — савецкія салдаты: беларус

Аляксей Перасёлкін і яго баявыя таварышы Сагатбек Кудайсарымаў, Залман Альбальц, «хахол» Сцепурэнка.

Гэта аповесць пра Другую сусветную вайну, але не ў агульнапрынятым, традыцыйным, асабліва для беларускай літаратуры, ракурсе. Па сутнасці, гаворка ідзе не толькі пра вайну, але і пра адвечнае супрацьстаянне Добра і Зла. Нават заглыбіўшыся ў містыку, аўтар застаецца адданым праўдзівасці гістарычных фактаў і прыгожа — іншага слова не знойдзеш — знітоўвае вымысел і рэальнасць. Таму, акрамя цалкам зразумелага чытацкага азарту, «Акультаскоп штандартэнфюрэра» выклікае і іншыя, значна больш высокія — патрыятычныя — пачуцці. Пры гэтым абыходзіцца без звычайных у такіх выпадках прыёмаў. Яго героі не плакатныя, не лубачныя... Магчыма, крыху дзіўныя, аднак запамінальныя. «Кладуцца на сэрца» з усімі сваімі асабістымі шурпатасцямі і недасканаласцямі.

Варта асобна адзначыць, што аповесць Міхаіла Лучыцкага — вельмі «мужчынская» літаратура: яго мова, стыль па-мужчынску стрыманы і так жа па-мужчынску рэзкія, без залішніх прыгожасцяў і сантыментаў. Суровы рамантык Лучыцкі ўмее пісаць пра радзіму і каханне так, што выклікае ў чытача самы шчыры водгук. І жаночыя вобразы ў яго атрымліваюцца часам нават лепей за мужчынскія. Чаго варта хача б цудоўная і такая родная бабка Тэкля з «Акультаскопа...»!

У гэтай кнізе чытач знойдзе для сябе шмат новага: малавядомыя гістарычныя пласты, незвычайных, нестандартных герояў, новую літаратурную мову, дзе — і рамантыка, і гумар, і патэтыка, і непадробны, непаказны патрыятызм. Урэшце — усё тое, у чым ёсць патрэба і ў літаратуры, і ў жыцці — сёння і заўсёды.

Юлія ЛЯШКО

Мастак Анатолий Кузнецов на фоне работы «Пратуберанцы V», 2016 г.

Гульня колераў, усплёск настрою, адчуванне падарожжа. Гэтыя складнікі ўласцівыя творчасці Анатоля Кузнецова. У межах Міжнароднага фестывалю сучаснага мастацтва «Арт-Мінск 2018» адбылося адкрыццё выстаўкі «Пратуберанцы» ў галерэі «Арт Хаос».

Мастацтвазнаўцы адзначаюць, што Анатолий Кузнецов здольны здзівіць любога гледача: ад самага маленькага да сталага. У жывапісе ён працуе над раскрыццём унутранага стану, які ў творах перадаецца праз энергетыку. Творца адзначае, што яго праект — метафара як мастацтва, так і жыцця наогул. Пратуберанцы — энергетычны ўспышкі на сонцы, згусткі плазмы рознага колеру і канфігурацыі, якія маюць тэмпературу не менш за дваццаць тысяч градусаў.

— Насамрэч усё вельмі проста: кожны мае свае інтарэсы і сімпатыі, — тлумачыць Анатолий Кузнецов. — Калі нам нешта падабаецца, арганізм пачынае вібраваць. Са мной унутранае трапятанне здараецца часта, таму ў работах адчуваецца пульсаванне і эмоцыя.

Вообразы нараджаюцца падчас імпрывізацыі. Мастак не прадумвае дэталі альбо рысы загадзя, і нюансы з'яўляюцца падчас працэсу. Творца адчуваецца на навакольных падзеі, сюжэт выяўляецца ва ўзаемадзеянні ліній, колераў, фактуры і настрою.

— У працэсе жывапісу ў мяне заўсёды атрымліваліся своеасаблівыя прадметы, я іх напаўняў не толькі лакальным святлом, але і ўнутранай інтуітыўнай энергетыкай. Шмат гадоў выходзіў у сабе якасць — мець у карціне некалькі падтэкстаў, мноства прачытанняў. Адмовіўшыся ад прадметнасці, стаў выкарыстоўваць пластычныя рашэнні для паверхні. Пачаў задумвацца над яе рытмам, каларыстычным напаўненнем, напружаннем. Усе гэтыя элементы ператварыліся для мяне ў катэгорыю працы, якую я называю развіццём пластычнай мовы.

Пераход ад рэалістычнага жывапісу да абстракцыі — выбар, які майстар зрабіў свядома. Прафесійны пошук працягваўся шмат гадоў, не было рэзкага пераходу, толькі ўнутраная вібрацыя падказвала, што трэба звярнуцца да новага жанру. Цяпер мастак не ўяўляе сябе без абстракцыі, яму падабаецца гуляць з колерамі і адценнямі, праз іх выбудоваць сістэму асэнсавання. Анатолий Кузнецов упэўнены, што гэтак жа, як з'ява пра-

Чаму Анатолий Кузнецов адмовіўся ад прадметнасці?

туберанцаў да канца не вывучаная навукай, так і ўплыў абстрактнага жывапісу невытлумачальна дзейнічае на эмацыянальны стан гледача.

— Пераход ад фігуратыўнага да абстрактнага я абраў свядома, — распавядае Анатолий Кузнецов. — Мне цяпер здаецца, што мастацтва з матэрыяльным не мае ніякага значэння, яно — духоўная катэгорыя. Я жыву гэтымі рэчамі. Спецыяльна выдаў альбом з маленькімі накідамі, у якіх відаць, як я прыйшоў да таго, што раблю сёння. Накіды паказваюць скрыжаванне ліній, фарміраванне графікі, бясконцую плынь думак.

Творы пабудаваны на асацыяцыях. Менавіта таму гледачы кажуць, што мастацтва Кузнецова зачароўвае: яшчэ да пачатку адкрыцця праекта былі прададзены чатыры работы майстра.

— Трэба ўмець крытыкаваць сябе і прывучацца да таго, што ты можаш не мець рацыі, — лічыць аўтар. — Я шмат гадоў працую над тым, каб адна і тая ж мая карціна кожны раз для гледача становілася новай. У гэтым і ёсць сіла мастацтва. Напрыклад, я не хачу пісаць пейзаж, таму што яго магу ўбачыць, зірнуўшы ў акно. А вось ствараць карціну думкі — тонкі напрамак. Працаваць над асацыяцыяй складана, але цікава. Напрыклад, асацыяваць колер можна не толькі з сітуацыяй, але ж з музыкай, фільмам, нават голасам.

Мастака задаволіла пляцоўка для праекта: у гандлёвым цэнтры, дзе месціцца галерэя, людзей шмат, і яны ў любы момант могуць апынуцца сярод

твораў мастацтва. Кузнецов звяртае ўвагу, што гэта сусветны трэнд, якога нашай краіне не хапала раней:

— Такі падыход у сучасным свеце стратэгічна правільны, таму што творчасць укараняецца ў грамадстве ненадакучліва. З гісторыі мастацтва памятаем, калі творцы імкнуліся ісці да народа. Многія не ўхваляюць спалучэнне масмаркету і мастацтва. Зразумела, мастацтва павінна быць высокае, але хіба яго якасць зменіцца ад таго, што яго паглядзелі людзі, якія выбраліся ў краму?

Творчы праект Анатоля Кузнецова абралі адмыслова для экспанавання ў межах «Арт-Мінска»: яго майстэрства здольнае захапіць як аматараў мастацтва нашай краіны, так і замежнікаў.

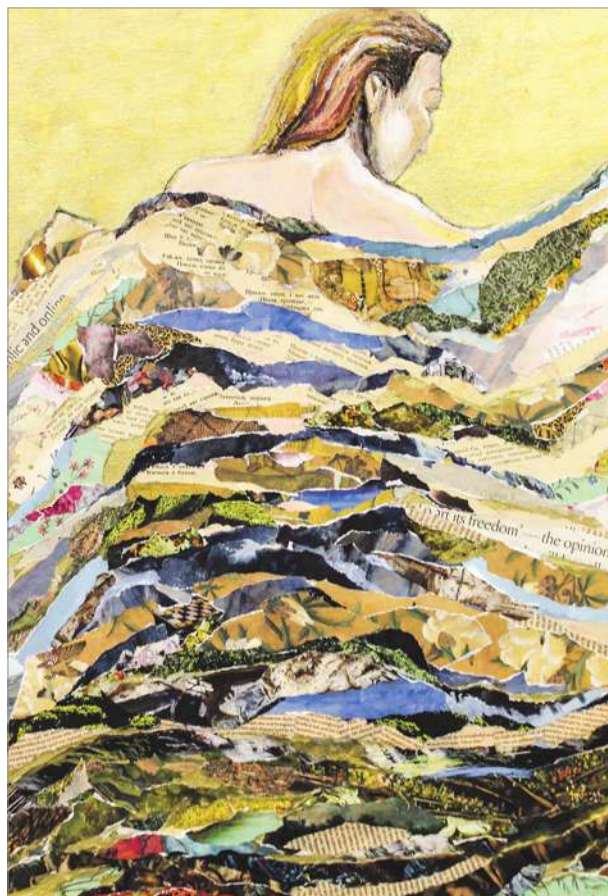
Вікторыя АСКЕРА

«Пратуберанцы I», 2016 г.

Паралельныя,

альбо Калі перасякаюцца лініі вершаў і лініі карцін

«Шампанскае», 2018 г.

Аб'яднанне слоў і фарбаў у адной прасторы. На выстаўцы мастачкі і паэта Алены Зінскі «Лініі жыцця» ў галерэі «Універсітэт культуры» пануе лета. Уваходзіш у прастору — і быццам накрывае цёплым паветрам, што сыходзіць з работ. Мастачка, абстрагуючыся ад усіх праблем, прапануе гледачам паглыбіцца ў свет яркіх фарбаў і адценняў.

Над праектам аўтар працавала менш за год. Выстаўка стала матывацыяй для стварэння новых работ, абсалютна непадобных на папярэднія. Год таму, калі Алена Зінскі прэзентавала першы праект у Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага, яна змагла заваяваць аўтарытэт у творчай супольнасці краіны. І працягнула актыўную дзейнасць як у мастацкім, так і ў паэтычным кірунку. Новая экспазіцыя стала не проста

крокам наперад, — падрыхтоўка да яе натхніла на ўдасканаленне прафесійнага майстэрства. Праект «Лініі жыцця» стаў доказам самой сабе, што ў творчай скарабонцы яшчэ шмат ідэй і задум.

— На выстаўцы я стаўлю паэзію на роўных з мастацтвам. На папярэдний выстаўцы вершы падаваліся ў маленькім фармаце, цяпер яны дэманструюцца ў маштабнай форме, — гаворыць Алена Зінскі. — Яны паўнапраўныя ўдзельнікі экспазіцыі. У выстаўкі ёсць пэўная канцэпцыя: калі першы праект «Часткі цэлага» быў пра ўсё, што са мной адбывалася раней, то «Лініі жыцця» звязаны з маім лёсам пасля нараджэння сына.

У Алены Зінскі неверагодна моцная энергетыка. Яе творы — колазварот падзей, думак, формаў, стыхій. Завуляваныя сюжэты раскрываюцца з дапамогай паэтычных радкоў аўтара, сімвалічна размешчаных побач з серыямі мастацкіх твораў.

— Калісьці даўно я прыняла для сябе рашэнне — імкнуцца да святла, каб мае паэзія і жывапіс былі напоўнены пачуццём жыцця, — расказвае аўтар. — Некаторыя мастакі адлюстроўваюць на

палотнах унутраны стан, я ж не імкнуся. Вядома, прытрымліваюся эмоцый, але не выказваю іх прама, а ператвараю ў настальгію, энергію. У гэтай выстаўцы мне хацелася падзяліцца святлом і падарыць яркасць. У першым праекце я больш звярталася да графікі. Цяпер адмовілася ад графічнага эфекту і звярнулася да лета і цяпла.

Творчасць Алены Зінскі пабудавана на псіхалагічных аспектах, каларыстыка яе работ можа дапамагчы чалавеку адчуць радасць моманту, унутранае шчасце. Гэта можна сказаць і пра паэзію. Пры ўваходзе ў выставачную прастору глядач сустракаецца з вершаванымі радкамі: «Я боюся вышыні. Я сверну для тебя горы», якія правакуюць цікавасць.

— Я была на шматлікіх выстаўках свету і ведаю, як мастацтва ў спалучэнні з маляўнічай і паэтычнай формай можа літаральна ажываць, — тлумачыць Алена. — Калісьці мне здавалася, што трэба выбіраць нешта адно. Але цяпер разумю: няма дакладных прычын, праз якія я магла б адмовіцца ад жывапісу альбо паэзіі.

Вікторыя АСКЕРА

«Раскрыццё» любові,

альбо Нецяжарным уваход дазволены

Тэатральныя прэм'еры апошнім часам радуюць сваёй тэматычнай разнастайнасцю. У цэнтры ўвагі новага спектакля незалежнага тэатральнага праекта «*HomoCosmos*» «Раскрыццё» — тэма цяжарнасці і родаў. Аднак на прэм'еру мы раім завітаць усім: і цяжарным, і нецяжарным; і мамам, і жанчынам, далёкім ад мацярынства; і мужчынам, дарэчы, таксама. Бо «Раскрыццё» — спектакль не толькі пра нараджэнне новага чалавека.

Прэм'ера імкнецца стварыць шырокі грамадскі дыскусус вакол праблем цяжарнай жанчыны. Бо сёння яны абмяркоўваюцца толькі ў вузкім коле: у інтэрнэт-форумах, вайбер-чатах, групах у сацыяльных сетках, дзе цяжарныя жанчыны могуць колькі заўгодна гутарыць пра свае беды з такім ж, як самі. Але ж з'яўленне новага чалавека на свет павінна турбаваць не толькі цяжарную жанчыну, але і яе блізкіх, і сістэму аховы здароўя, і, дарэчы, усіх нас. Хіба не так? Аўтарка Алёна Іванюшэнка і рэжысёрка Наталля Леванава самі не так даўно сталі мамамі, таму добра ведаюць усе падводныя камяні цяжарнасці. Героі «Раскрыцця» падчас гульні, задача якой — нарадзіць (ат, ну што можа быць прасцей?), сустракаюцца з аб'якавасцю і грубасцю медработнікаў, з неразуменнем блізкіх. Яны застаюцца саманасам са сваім страхам перад будучыняй, у чысцюткай адзіноце.

Вострыя куты рэальнасці прэм'ера высвечвае пры дапамозе сатыры і эмацыянальнага напору. Часам падаецца, што гумару і эмоцый у спектаклі нават зашмат. Вось ты смеяся, а вось табе ўжо так балюча, што на вачах па-здрадніцку пабліскае сляза. Аднак такія эмацыянальныя арэлі зусім не псуецца уражання ад прэм'еры. Можа, таму што гумар у спектаклі — высокай якасці? Можа, таму што аскетызм дэкарацый і відэакантэнт не як згладжваюць агульную эмацыянальнасць карціны? А можа, таму што эмоцыям акцёраў сапраўды верыш? Яны прыйшлі ў праект з розных мінскіх тэ-

траў і сталі сапраўднай камандай. Яны — гэта Алена Зуй-Вайцяхоўская (Беларускі дзяржаўны маладзёжны тэатр), Крысціна Дробыш (Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы), Максім Дубоўскі (Беларускі

муж, які больш заклапочаны павышэннем на працы, чым праблемамі сваёй цяжарнай жонкі, маці цяжарнай жанчыны, якая толькі і можа, што лапатаць пра сваё стаўленне да жыцця і зусім няздатная зразумець сваю

дачку. Можа падацца, што спектакль, ствараючы такія вобразы, паказвае не рэальнасць, а толькі адзін яе бок, да таго ж робіць гэта надта канцэнтравана. Аднак адна гераіня адзначае, што цяжарную жанчыну ў бальніцы могуць сустрэць і зацікаўлены ў сваёй працы ўрач, і чулая медсястра. Ключавое слова тут — «могучь»... Што ж датычыцца канцэнтраванасці, то ўспомніце свой апошні паход у паліклініку. Напэўна, у вашага ўрача ўсё ж такі не было гарба, але ж ці паглыбіўся ён у вашыя праблемы? Можа, проста выпісаў вам звыклы для самога сябе рэцэпт, які выпісвае ўжо трыццаць гадоў? Ці прыгадайце апошнюю размову са сваёй мамай. Гэта была сапраўдная размова ці перакід стандартнымі пытаннямі і фразамі?

Ад тэмы цяжарнасці «Раскрыццё» пераходзіць да больш шырокага пытання — чалавечых адносін увогуле. Спектакль заўважае малапрыемную тэндэнцыю: мы жывём толькі сваімі праблемамі, поглядамі і думкамі, і на астатніх людзей, нават на самых блізкіх, не застаецца ўвагі і любові. Здавалася б, песімістычная выснова, але ж пасмакоўе ад спектакля атрымалася, наад-

варот, аптымістычнае. У сваім водгуку пасля прэм'еры адна з глядачак напісала словы, якія вельмі ўдала характарызуюць эффект «Раскрыцця»: «Уся ў любові. Да сябе і свету ва ўсіх яго праявах!» Што тут можна дадаць? Хіба што маленькую парад — глядзець спектакль у кампаніі блізкага чалавека: мужа, жонкі, мамы, сястры, брата, сяброўкі, сябра. Механізм любові тады адразу запрацуе напоўніцу.

Паліна ЛІСОЎСКАЯ

Фестываль

АДКРЫТЫ РУХ

Перформеры свету запрашаюцца...

заявак скончыўся 10 мая.

Трэба прызнаць па шчырасці: гэтыя кірункі ў нашай тэатральнай прасторы можна было бачыць у межах такіх міжнародных форумаў, як найперш «Пластформа» і фестываль «ТЭАРТ». Але перформанс і іншыя формы сучаснага мастацтва хочучызаявіць прасваёправаіснаваць,эксперыментаваць і несці свае думкі аўдыторыі. Нават прывучаць і выходзіць за рамкі звычайнай сцэнічнай прасторы. Цікава яшчэ і таму, што новыя эксперыментальныя формы, як правіла, прадугледжваюць інтэрактыў, уключэнне глядача ў кантэкст дзеі. І цікава, як гэтыя формы засвойваюцца ў нас і ў іншых краінах. Фестываль павінен гэта паказаць.

«Беларусь для шэрагу замежных мастакоў з'яўляецца нязведанай тэрыторыяй. Наша мэта — аб'яднанне мастакоў з усёй Еўропы, якія прадставяць разнастайнасць падыходаў да перфарматыўнасці мастацтва, а таксама працяг традыцый, пачатых фестывалем перформансу «Навінкі» (праводзіўся з 1999 па 2014 год). Беларускім мастакам будзе прадстаўлена магчымасць сустрэчы з калегамі, прадстаўнікамі сучаснай міжнароднай сцэны, што можа стварыць умовы для далейшага супра-

цоўніцтва», — такія мэты ставяць арганізатары. Сярод іх, між іншым, — міжнародная група маладых мастакоў з Чэхіі, Славакіі і Беларусі, выпускнікі і студэнты пражскай тэатральнай акадэміі DAMU (аддзяленні альтэрнатыўнага і лячэнага тэатра і перформансу), будучую імпрэзу падтрымаў культурны цэнтр «Корпус».

Прастора пасуе сутнасці фестывалю PERFORMENSK: акцэнт тут робіцца на «жывое» мастацтва. Яго павінны дапоўніць сайт-спецыфік-інсталіцы, відэа-арт, відэазапісы перформансаў.

Для пачатку абралі тэму: адкрыццё. Розныя погляды на адчуванне адкрыцця (і як яго антыпод — закрыццё) прапануецца прадставіць удзельнікам. Ёсць тут сэнс: Беларусь як краіна пачала адкрывацца для сусветнай супольнасці не так даўно. А цяпер актыўна прыцягвае наведвальнікаў: новыя законы дазваляюць замежнікам без візы знаходзіцца ў Беларусі некалькі дзён. Такім чынам краіна спрабуе больш актыўна весці дыялог са светам. Пытанні адкрытасці і закрытасці, на думку арганізатараў, даюць багатую глебу для мастацкіх рэфлексій. Фестываль прадугледжвае і нэтворкінг, калі мастакі з розных краін раскажуць пра свой творчы працэс. Але тэатр (асабліва сучасныя яго формы), як правіла, стасуецца з дыскусіямі — на іх таксама прадугледжаны час, як і на тэарэтычныя лекцыі (каб добра авалодаць формай, трэба зразумець, з чаго і як яна ствараецца). Неўзабаве пабачым: фестываль PERFORMENSK запланаваны на пляцоўцы культурнага цэнтру «Корпус» напрыканцы чэрвеня. Гэта даволі плённы час у культурным жыцці Мінска наогул. Тэатр падцягваецца. Ці ўразіць праграма?

Марыя АСПЕНКА

МАСТАЦТВА Ў ПАВЕТРЫ

Нядзельны вечар ля опернага

У юбілейны год Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі прыцягвае да сябе — з усіх бакоў. Акрамя выставак і гучных прэм'ер ды святочных канцэртаў цікавіць ініцыятыва серыі канцэртаў ля тэатра. Адкрытае паветра і сустрэча з аркестрам тэатра адбываюцца па нядзелях з 17:10 да 17:40. 6 мая сімфанічным аркестрам дырыжыраваў Алег Лясун. 13 мая за дырыжорскім пультам будзе Іван Касцялін.

Перад уваходам у тэатр сімфанічны аркестр будзе іграць праграмы, аснову якіх складзе папулярная класічная музыка. Вальсы, полькі, маршы Штрауса і Чайкоўскага... І так да 17 чэрвеня можна будзе слухаць аркестр Вялікага тэатра Беларусі, нават незалежна ад надвор'я: проста трэба будзе перайсці ў хол тэатра. Праўда, тым, у каго будучы квітка на вечаровы спектакль.

Марыя АСПЕНКА

Класіка «Беларусьфільма»

Тайнапіс стваральнікаў

Алфёрава ды Абдулаў маглі сыграць у «Дзікім паляванні караля Стаха»?

Сорак гадоў таму пачалася праца над адным з самых тонкіх, цікавых і паспяховых беларускіх фільмаў «Дзікае паляванне караля Стаха» (2 серыі, 1979, кінастудыя «Беларусьфільм»). Але ідэя экранізаваць раман Уладзіміра Караткевіча з’явілася ў рэжысёра Валерыя Рубінчыка значна раней. «Я быў узрушаны і адразу захацеў зрабіць фільм, праўда, праца пачалася праз сем гадоў».

Усе, хто працаваў з Валерыем Рубінчыкам, успамінаюць пра яго як пра чалавека не проста таленавітага, але і шырока адукаванага, які адчуваў прыроду кіно і... які бясконца сумняваўся.

Пра гэта, прынамсі, ішла размова ў культурнай прасторы ОК16 падчас творчай сустрэчы з удзелам лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР кінааператара Таццяны Логінавай і асістэнта рэжысёра на здымках фільма «Дзікае паляванне караля Стаха», рэжысёра-дакументаліста Юрыя Ківалава. Вяла вечарыну Ірына Дзім’янава, кіназнаўца, праграмны дырэктар Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад». У размове ўдзельнічала Валерыя Кустава, укладальніца 16-га тома поўнага збору твораў Уладзіміра Караткевіча (выдавецтва «Мастацкая літаратура»). Гэты том унікальны: у ім сабраныя кінасцэнарыі пісьменніка, нават да тых фільмаў, што так і не былі знятыя (напрыклад, «Гнеўнае сонца» і «Апавяданні з каталажкі»), і да стужак, што былі экранізаваныя, але самі сцэнарыі нідзе не выдаваліся. Прынамсі, цікава зразумець, якім бычыў фільм «Дзікае паляванне караля Стаха» сам аўтар. І гэта можна суаднесці з тым, што ўвасобіў рэжысёр.

Сёння мы можам пераглядаць гэты фільм, адчуваючы містыку і магію, але ці задумваемся, як яна стваралася? Наколькі адказна рэжысёр ставіўся да ўсіх складнікаў працы, асабліва да таго, якія артысты будуць увасабляць герояў Уладзіміра Караткевіча...

Цікава перагартачь альбомы з фотапрабамі — можна пераканацца, што часам нават на самую невялікую ролю спрабавалі пяць, сем акцёраў... І праз сорак гадоў, ведаючы вынік акцёрскага кастыngu, мы зможам пафантазіраваць: а што калі б гэтую ролю выканаў... Напрыклад, як бы ў ролі Беларэцкага замест Барыса Плотнікава выглядаў Уладзімір Гасцюхін ці Леанід Барткевіч ды Аляксандр Абдулаў, фотапробы якіх разглядаліся? А на ролю Яноўскай, якую выканала Алена Дзімітрава, аказваецца, маглі прэтэндаваць Ірына

Алфёрава і Алена Коранева. Адметны быў бы дуэт Алфёравай і Абдулава, відаць. Але ці не перацягнулі б на сябе ўвагу гэтыя знакамітыя артысты, ці атрымалася б захаваць таямнічасць у фільме, дзе шмат што недагаворана і нібыта растварана па-за кадрамі? Цікава, што Дубатоўкам, аказваецца, замест Рамана Філіпава мог быць Яўген Лебедзеў... Мяркуючы па колькасці проб і шматлікіх ацэнак мастацкага савета, некаторых акцёраў рэжысёру літаральна навязвалі. Да гонару Рубінчыка, ён ніколі не ішоў на кампрамісы.

Няпроста складалася праца і над літаратурным сцэнарыем. Першы варыянт Караткевіча быў прыняты на «Беларусьфільме» з сур’ёзнымі дапрацоўкамі. Рэкамен-

Адзнакі за фільм:

Гран-пры на I МКФ дэтэктыўных і містычных фільмаў «Містфест» у каталікоў (Італія, 1980).

Спецыяльны прыз журы — «За лепшую жаночую ролю другога плана» В. Шэндрыкавай на X Міжнародным кінафестывалі фільмаў жахаў і навуковай фантастыкі ў Парыжы (Францыя, 1980).

Спецыяльны прыз журы на IV МКФ у Манрэалі (Канада, 1981).

Дыпламы на XIX Міжнародным кінафестывалі навукова-фантастычных фільмаў у Трыесте (Італія, 1981); на МКФ «Фільмэкс» у Лос-Анджэ-лесе (ЗША, 1981); Гран-пры на МКФ містычных і навукова-фантастычных фільмаў у Бруселі (Бельгія, 1983).

дацый рэдактараў і кансультантаў часам былі даволі супярэчлівыя.

На падставе ўнікальных архіўных матэрыялаў (а гэта стэнаграмы мастацкага савета, рэжысёрскі нарыс, а таксама асабістыя ўспаміны) удзельнікі ўнікальнага «сеанса памяці» паспрабавалі ўзнавіць карціну таго, як ствараўся фільм-легенда, як доўга выбіралі натуру, як мастак Аляксандр Чартовіч шукаў вобраз «дзікага палявання». Урэшце, як нарадзіўся мастацкі і тэхнічны прыём аднаго з самых яркіх эпізодаў у гісторыі нацыянальнага кіно — пагоні «дзікага палявання»...

«Для яго гэта была пастаянная, глыбокая даследчая праца. Ведаецца, яго працоўны стол быў проста завалены альбомамі па жывапісе. Літаральна кожны план мы абгаворвалі шмат разоў», — кажа кінааператар Таццяна Логінава. Існуе легенда пра тое, што Караткевіч фільм не прыняў. Ці так гэта?

А яшчэ давайце падумаем вось пра што. Ацэньваючы экранізацыю любімай кнігі, ці ўсведамляем дакладна,

што маем справу з мастацкім творам зусім іншай прыроды, што прамая ілюстрацыя ніколі не перадаць галоўнае — дух, думку і атмосферу кнігі. «Немагчыма, ды і не трэба параўноўваць аповесць з фільмам, ён як спадарожнік свеціць адлюстраваным святлом сваёй першакрыніцы, у якой пры больш уважлівым разгля-дзе галоўным становіцца не столькі напружанасць сюжэта, што ляжыць на паверхні, колькі схаванае глыбока ўнутры духоўнае напружанне герояў у пераломныя моманты іх жыцця», — адзначаў кінарэжысёр Валерыя Рубінчык.

Сёння гэтыя словы гучаць як мастацкае завяшчанне двух вялікіх мастакоў, пісьменніка і рэжысёра, яркіх, самабытных, бязмерна таленавітых і недаацэненых, на жаль, пры жыцці.

З успамінаў Валерыя Рубінчыка: «Наш фільм, магу спадзявацца, з’яўляецца цалкам самастойным творам са сваёй стылістыкай і структурай, са сваім, чыста кінематаграфічным спосабам адлюстравання рэчаіснасці. Зняць фільм па аповесці «Дзікае паляванне караля Стаха» тады марылі, напэўна, усе беларускія рэжысёры. Аповесць Уладзіміра Сямёнавіча Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха» з’яўляецца ў беларускай літаратуры, як брыльянт. Гэта была з’ява, пра якую гаварылі ўсе. Аповесць настолькі незвычайная, настолькі дзіўная і такая не падобная на ўсё, што было напісана ў беларускай літаратуры, што яе чытаў увесь свет. Думка пра тое, што трэба неадкладна экранізаваць, прыходзіла адразу. І тут здарыўся цуд. Я зняў фільм «Вянок санетаў», які нечакана для нас атрымаў Гран-пры на Усесаюзным кінафестывалі, потым мы атрымалі прэмію Ленінскага камсамола Беларусі: я, аператар і мастак. І пасля гэтага поспеху мне прапанавалі экранізаваць «Дзікае паляванне...» Першы варыянт сцэнарыя напісаў сам Караткевіч. Але гэта быў такі своеасаблівы літаратурны сцэнарыі, які я адаптаваў да кінематаграфічнай рэальнасці. Многае з аповесці туды не ўвайшло, прычым гэта было зроблена наўмысна. Выкінута было шмат дэтэктыўных ліній. У аснову ставілася, натуральна, інтрыга сюжэта. Але мы шукалі і вышэйшы сэнс. Нам падалося, што мы яго намацалі. Бо было зразумела, што такому пісьменніку, як Караткевіч, мала дэтэктыўных перыпетый, там схаваны нейкі тайнапіс, іншы сэнс, які трэба разгадаць. Адзінае, што я наўмысна змяніў, — перанёс падзеі, апісаныя ў аповесці, гадоў на 20 наперад. Фільм заканчваецца ў першы дзень XX стагоддзя. Мне здавалася, што так ён будзе больш востра ўспрымацца глядачом. Быў пачатак XX стагоддзя — стагоддзя надзеі, і наш фільм — фільм надзеі».

Беларэцкі — Барыс Плотнікаў.

Валянціна Шэндрыкава ў ролі ўдавы Кульшы.

Мікалай Макарэвіч і салісткі Вольга Фурса і Кацярына Купрыянік.

Сёння канцэртнае жыццё ўстанавы адукацыі «Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі» немагчыма ўявіць без сімфанічнага аркестра, якім вось ужо на працягу 10 гадоў кіруе мастацкі кіраўнік і дырыжор Мікалай Макарэвіч. Сімфанічная музыка суправаджае юбілейныя і памятныя канцэрты, творчыя вечары з вядомымі музычнымі дзеячамі Беларусі і Расіі. Канцэрт сімфанічнага аркестра, прысвечаны 10-годдзю творчай дзейнасці маэстра Мікалая Макарэвіча з калектывам аркестра, сабраў у Вялікай зале каледжа навучэнцаў усіх курсаў, студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, выкладчыкаў, аматараў сімфанічнай музыкі.

З'яўляючыся адначасова дырыжорам Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра, Мікалай Макарэвіч з 2007 года ўзначальвае сімфанічны аркестр Мінскага дзяржаўнага каледжа

імя М. І. Глінкі. Пад яго кіраўніцтвам канцэртная дзейнасць калектыву выйшла на новы ўзровень выканальніцтва, творчасці, канцэртных выступленняў і праектаў. Пачынаючы выступаць з сольнымі праграмамі на сцэне Белдзяржфілармоніі, у гарадах Беларусі і Расіі, калектыву сімфанічнага аркестра з 2012 года ўзяў удзел у шматлікіх канцэртных і фестывальных мерапрыемствах у Польшчы. Міжнароднае супрацоўніцтва ў сферы культуры і мастацтва знайшло працяг у дні адкрыцця першага маладзёжнага форуму сімфанічнай музыкі ў сакавіку 2017 года.

Юбілейны канцэрт адкрыўся музыкай С. В. Рахманінава, яго інтрадукцыяй да оперы «Алека» ў выкананні сімфанічнага аркестра пад кіраўніцтвам маэстра Мікалая Макарэвіча. Першым сольным дэбютам сярод артыстаў аркестра, які выканаў Фантазію на тэмы оперы «Травіята»

ДЫВЕРТЫСМЕНТ

для дырыжора з аркестрам

Дж. Вердзі, стала выступленне навучэнкі Марыі Васільевай (кларнет, клас выкладчыка В. І. Сачыловіча). У канцэрце прагучалі творы сусветнай класікі пад кіраўніцтвам вядомых дырыжораў Беларусі і Польшчы: дырэктара ўстанавы адукацыі «Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі» дацэнта Уладзіміра Чэрнікава, галоўнага дырыжора сімфанічнага аркестра Нацыянальнай дзяржаўнай Белтэлерадыёкампаніі і канцэртнага аркестра «Няміга» дацэнта Аляксандра Сасноўскага, дацэнта Гжэгажа Дымяна (Польшча).

У канцэрце ўзялі ўдзел лаўрэат міжнародных конкурсаў, выкладчык каледжа Віталь Дубовік (сола на гітары ў творы А. П'яцолы «Аблівіян»), навучэнцы МДМК імя М. І. Глінкі, скрыпачы В. Хадасевіч, Э. Маміканян, К. Дыба, С. Пракаповіч. Самы юны саліст аркестра — навучэнец Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Данііл Жогаль (клас выкладчыка С. М. Тумаркіна), які сыграў партыю габоі ў Канцэрце Ф. Гендэля. За дырыжорскім пультам глядачы ўпершыню пабачылі самага юнага дырыжора, навучэнца 3 курса спецыяльнасці «Аркестравыя струнна-смычковыя інструменты» Аляксандра Кісялёва, якога да гэтага выступлення публіка ведала як аднаго з лепшых скрыпачоў сярод навучэнцаў каледжа. Сваё скрыпічнае майстэрства А. Кісялёў яшчэ раз пацвердзіў у выкананні ўласнай аўтарскай інструментальнай сачынення кампазітара-рамантыка XIX стагоддзя Эдуарда Эльгара «Салют любові». Нягледзячы на тое, што гэты твор натхняў музыкантаў на шматлікія

транскрыпцыі для розных інструментаў і ансамбляў, у тым ліку на вакальную версію твора, Аляксандр Кісялёў пад кіраўніцтвам свайго таленавітага выкладчыка Мікалая Макарэвіча стварыў новую арыгінальную інструментальную, на якую публіка адгукнулася авацыямі і бурнымі апладысментамі.

Прыгажосць мелодый Эрнэста Келера, італьянска-рускага флейтыста і кампазітара XIX стагоддзя, вядома ў многіх краінах Еўропы, Расіі, Амерыкі, Аўстраліі. На юбілейным канцэрце сімфанічнага аркестра пад кіраўніцтвам М. Макарэвіча «Вальс кветак» Э. Келера прагучаў пры ўдзеле саліруючых флейт у выкананні Ганны Мазец і Лізаветы Ботвіч (клас выкладчыка А. А. Рэнанскай). Сярод твораў новага музычнага кірунку, якія сінтэзуе класічную музыку з джазам, рокам, кантры і фальклорам, у канцэрце прагучала музыка з кінафільма «Паганіні: скрыпач д'ябла» нямецкага скрыпача-віртуоза Дэвіда Гарэта. Партыю саліруючых скрыпак выканалі лаўрэаты міжнародных конкурсаў, навучэнцы каледжа А. Кісялёў і У. Савенка (клас выкладчыка Г. Я. Арабей).

Кульмінацыяй канцэрта стала выкананне пад кіраўніцтвам Мікалая Макарэвіча твораў І. Фралова «Дывертысмент» пры ўдзеле студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, выпускніц каледжа М. І. Глінкі Вольгі Фурсы і Кацярыны Купрыянік, а таксама твораў П. І. Чайкоўскага, І. Брамса.

Творчы шлях дырыжора Мікалая Макарэвіча і яго аркестра — гэта няспыны экскурс у чароўны свет сімфанічнай музыкі да вяршынь мастацкасці і натхнення.

Наталля КАРДАШОВА

Талант альбо цярпенне?

Сакрэты поспеху дзяцей раскрывае настаўніца музычнай школы

Сёлета дзіцячая музычная школа мастацтваў № 7 святкуе шасцідзесяцігоддзе. Школа ганарыцца сваімі вучнямі: сярод іх — стыпендыяты спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, стыпендыяты маскоўскага фонду «Новыя імёны» ды пераможцы міжнародных конкурсаў. У гонар юбілею сённяшнія яе навучэнцы выступілі ў сценах Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Настаўнік вышэйшай катэгорыі Наталля Рубцэвіч (класы мандаліны, домры, балалайкі і агульнай гітары), якая працуе ў гэтай школе ўжо 18-ы год, распавяла пра запатрабаванасць пачатковай музычнай адукацыі.

— У Беларусі шмат музычных школ, але не кожная з іх можа ганарыцца паказальным выступленнем на сцэне філармоніі. Як гэта атрымалася ў вас?

— Каб прадэманстраваць усе свае магчымасці, школе патрабавалася адпаведная пляцоўка: у нас вялікія калектывы, два аркестры, цымбальны і баянны, і развітое харавое аддзяленне. Так, 55-годдзе школы адзначалі ў Палацы прафсаюзаў. Для святкавання 60-годдзя кіраўніцтва разглядала розныя пляцоўкі, і філармонія пайшла нам насустрач. Падрыхтоўка да юбілейнага выступлення пачалася за два-тры гады: нельга арганізаваць якасны канцэрт за кароткі час і з нуля. Адміністрацыя сачыла за выступленнямі дзяцей (яны пастаянна бяруць удзел у розных фестывалях, конкурсах) і адбірала самых яркіх і цікавых нумары, каб потым уключыць у юбілейную праграму. Такі падыход мае плён: у выніку дзеці былі ў захапленні Па-першае, яны гралі на адной з галоўных сцэн рэспублікі. Па-другое, задаволеныя тым, што ўся праца прайшла не дарма: сабралася

поўная зала, ім апладзіравалі бацькі і сябры. Пытаешся: «Будзем яшчэ выступаць?», і яны з энтузіязмам пагаджаюцца.

— Ці часта навучэнцы музычных школ працягваюць адукацыю ў вучылішчах, каледжах, кансерваторыях?

— Такія дзеці ёсць, але іх не так многа, як хацелася б. Музычная школа цяпер успрымаецца як частка агульнага развіцця школьнікаў. Далей ідуць тыя, хто сапраўды любіць музыку і мае добрыя здольнасці. У нас ёсць выпускнікі, якімі мы ганарымся, але важна, каб вучні не шкадавалі аб тым, што скончылі музычную школу. Мая мэта — не проста своечасова выпусціць падлетка «для птушчакі» ці адправіць у каледж, а дапамагчы атрымаць усебаковае развіццё. Калі захоча ісці далей — заўсёды падтрымаю, але навіязваць не буду.

— Якая цяпер цікавасць да музычнай адукацыі (на прыкладзе вашай школы)?

— Штогод на нашы аддзяленні паступае прыкладна 100 чалавек. Не ўсе з іх даходзяць да выпуску, амаль палова звычайна адсейваецца на працягу навучання. Яны кідаюць музычную школу па ўласным жаданні альбо па аб'ектыўных прычынах (вялікая нагрузка ў школе, сямейныя абставіны). Самы вялікі конкурс — на гітару, фартэпіяна, скрыпку і флейту, набіраюць папулярнасць ударныя інструменты, прывабліваюць харавое аддзяленне, вакал. Не пазбаўленая ўвагі і балалайка: убачаць народных музыкаў у фільме або мульціку, і хочуць навучыцца на ёй граць. Баян, акардэон таксама знаходзяць сваіх прыхільнікаў, бо гучаць гучна і весела. Радзей самі выбіраюць домру і вялянчэль. Калі маленькі абітурыент прыходзіць да нас з канкрэтным жаданнем граць, прыкладам, толькі на скрыпцы ці гітары, мы ўсё роўна паказваем яму баяны, акардэоны, домры, мандаліны, балалайкі, кларнеты... Некаторыя першапачатковы намер мяняюць. Часам на пэўныя інструменты ідуць таму, што яны найвядомейшыя для дзяцей, але калі сутыкаюцца са спецыфікай навучання, наступае расчараванне: класічная і прафесійная ігра значна складанейшая за «крутыя» гітарныя акорды, якія дэманструюць падлеткі.

— Школьнікі ідуць у «музыкалку» самі ці ёсць момант прымусу бацькоў?

— Пад прымусам у нас ніхто не вучыцца. Неабавязкова атрымліваць «васёмёркі» і «дзвяткі», можна прыносіць у дзённіках і ніжэйшыя адзнакі, але нам часта даводзіцца тлумачыць бацькам, што «шэсць» і «сем» — гэта таксама добрыя вынікі, бо музычныя здольнасці індывідуальныя. Тут не агульнаадукацыйная школа, дзе ўсе ведаюць, што два плюс два — чатыры. Здольнасці ў вучняў розныя, таму падыход і падбор праграмы залежыць ад канкрэтнага дзіцяці. Вучыцца гвалтам нікога не прымушаюць, але настаўнікі спрабуюць дысцыплінаваць і прышчапляць любоў да працы. Музычная школа, як і любая іншая, развівае і арганізуе, займае вольны час.

— Якое значэнне для навучання ў музычнай школе маюць першапачатковыя здольнасці? Ці могуць вучні, якія не нарадзіліся з вялікім талентам, скончыць школу не горш за школьнікаў з лепшымі данымі?

— Бывае так, што ў хлопчыка альбо дзяўчынкі адразу выдатны слух і адчуванне рытму, але яны лянуюцца. Гультаю цяжка авалодаць інструментам. Часам і наадварот: здольнасці ніжэйшыя за сярэднія, але гэта маленькі працаўнік, і яго імпэт дапамагае прасунуцца далей. Галоўнае — жаданне. Калі супадаюць здольнасці і жаданне працаваць, поспех непазбежны. Мае значэнне і кантакт з бацькамі. Каб атрымаць добрыя вынікі, сувязь павінна будавацца па прынцыпе «настаўнік — вучань — бацькі». Нельга адправіць малага ў музычную школу, толькі каб «па вуліцы не бадзяўся» і чакаць ад яго высокага майстэрства. Добра, калі мамы і таты ходзяць на канцэрты, бачаць і цэняць намаганні сваіх дзяцей, сочаць за іх падрыхтоўкай дома. Увага бацькоў да наведвання школы і адзнак у дзённіках, разуменне музычнай справы, размовы з выкладчыкамі, актыўны ўдзел у працэсе навучання заўсёды дапамагаюць дзецям дасягнуць лепшых вынікаў.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Сілуэты Спадчыны

Аўтарскі праект
Уладзіміра Цвіркі

ЯСТРАМБЕЛЬ

З аднаго боку да вёскі Ястрамбель, што ў Баранавіцкім раёне, крыху не дабягаюць лясныя абшары, якія прывольна разлягліся ажно да ракі Шчары і ўваходзяць у заказнікі «Стронга» ды «Слонімскі». З другога боку, паблізу вясковых палеткаў, гарэзліва віляе рэчка Мышанка. Лес калісьці быў побач з ястрамбельскім маёнткам, ды так блізка, што краем датыкаўся да невялічкага парку ды саду, што быў закладзены каля сядзібы і быў большы чым парк, які праз некаторы час узняў цянiстыя шаты над сядзiбным домам і гаспадарчымі пабудовамі і стаў, безумоўна, дамінантай у гэтым наваколлі.

Сёння, на жаль, амаль празрысты парк і сядзiбны дом з забiтымі дошкамі вокнамі не вабяць гасцiннасцю, а тым больш утульнасцю. Не, яны і не палохаюць зацiшнасцю і насцярожанасцю. Проста задуменна стаяць, быццам нават прытулiўшыся адзiн да аднаго, шукаючы дапамогі і абароны. Такое адчуванне, што яны разам прыснулі і, пераадольваючы ў сваёй дрымоце вялізныя адлегласці ў часе, ляцяць у мінулае, поўнае жыцця. Таму я ступаю павольна, каб не разбудзіць іх, не спалохаць.

Не ведаю, але здаецца, што ў гэтай адзiноце, у гэтай самотнасці ёсць штосьці шчыmliвае, калі хочаце, загадкавае, глыбока кранальнае. Не пабаюся параіць вам пабыць сам-насам з гэтым асяроддзем, калі адважыцеся ў адзiноце паблукаць сярод рэдкіх дрэў парку, прайсцiся па мясцiнах былой сядзібы. Асабіста мне так і пашчасцiла зрабіць. І ведаеце, я і сёння памятаю той унутраны стан, які нельга параўнаць ні з чым. Гэта было падобна да нейкага таёмнага спаткання, і тое, што адчувалася, было новае і непаўторнае.

Паводле гістарычных крыніц, Ястрамбель згадваецца ў пачатку XVI стагоддзя. Адным з першым уладароў гэтых зямель быў шляхецкі род Дарагастойскіх. Затым тут гаспадарылі прадстаўнікі родаў Падарэўскіх, Рдуглоўскіх, Яблонеўскіх. І вось, пачынаючы з 1851 года, і сам маёнтак, і навакольныя землі належаць знакамiтаму роду Катлубеяў. Трагічна скончылася жыццё апошняга гаспадара Ястрамбеля — Зiгмунда Катлубея: у 1940 годзе ён быў закатаваны ў перасыльнай турме ў Баранавічах.

Першапачаткова ў гэтым маленькім і вельмі кампактным маёнтку акрамя сядзiбнага дома, што захаваўся дагэтуль, стаялі дзве дастаткова прасторныя афiцыны, якія

мелі не меней як дзесяць пакояў рознага прызначэння. Акрамя гаспадарчых пабудоў, сярод якіх была вялізная канюшня для вяязных коней і карэтная пад адным дахам, на ўчастку працавалі і прыносілі неабліг даход лесапiльны ды цагляны заводзiкі. Непадалёк, за паркам, на бровары выраблялі на экспарт добрыя гатункі соладу, пiва і спірту.

Што датычыцца самога парку, то, як я ўжо згадаў, па памерах ён быў невялікі, але меў адметныя рысы і асаблівасці. Адна яго частка ўтульна ахінала сядзiбны дом з афiцынамі, другая раскiнулася вакол невялічкага штучнага стаўка. Узаяная і паркавая прысады аб'ядноўвалі гэтыя часткі парку ў адно цэлае, нягледзячы на тое, што самі па сабе былі даволі шырокія. І тут можна ўбачыць адметнае дрэва ўсiх пейзажных паркаў Беларусі — лiстоўніцу з яе характэрнымі ўзнёслымі рысамі. Захавалася ўсяго каля дзесятка гэтых прыгожых дрэў. Цешаць вока зелянінай і веймутавай хвойі.

Але ж пойдзем ужо да самога сядзiбнага дома. Я абыходзіў яго некалькі разоў, і кожны раз у яго цікавай архiтэктурны мнe адкрывалася нешта новае, нешта дасюль незаўважанае. Вось, напрыклад, калі ўзяць той жа флюгер, які яшчэ трымаецца на самым версе даху чатырохпавярховай вежы, якая, мабыць, і з'яўляецца самай адметнай рысай гэтага сядзiбнага дома. Там можна прачытаць дату будоўлі — 1897 год. А пачатак узвядзення гэтага архiтэктурнага цуду, магчыма, прыходзіцца на два-тры гады раней. Пабудаваны дом у стылі неакласiцызму з рысамі эклектыкі. Да галоўнага ўвахода прымыкае пандус з балюстрадай, які захаваўся ў напaўразбураным стане. У той частцы дома, над якой велiчна ўздываецца шатровая вежа, сярод пакояў першага паверха вылучаецца хатняя капліца, яе можна лёгка пазнаць з вуліцы па выразнай апсiдзе. Другая частка дома — аднапавярховыя прыбуды, вельмі разнастайныя па аб'ёмах. Падчас першага агляду дома гэта трoшкi нечакана і незразумела, але потым павольна пачынаеш асэнсоўваць задумку архiтэктара — зрабіць часткі дома рознага памеру, аб'яднаўшы іх вялікай колькасцю ўдала ды з густам пададзенага вонкавага руставага дэкору. І вось перад вамі непараўнальны, можа, нават, адзiн з самых прыгожых сядзiбных дамоў сярод архiтэктурных помнікаў айчынай спадчыны.

І, зноў жа, вельмі хочацца верыць, што і гэты шыкоўны дом, і маленькі парк, які так пяшчотна абступае яго сцены, дачакаюцца добрага гаспадара і тут iзноў зашчабеча жыццё. І можа (чаму не?), нават заедзе на тую ж балюстраду хай невялічкая карэтка, запражаная зграбнымi коньмі, зноў цiха пальцеца на ваколiцы срэбны звон бразготак, выйдзе з дома з раскiнутымi рукамі гаспадар і скажа ветлiва: «Калі ласка! Чакалі вас, чакалі...».

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Мiнiстэрства iнфармацый Рэспублiкi Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пiсьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦiМОШЫК
Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Вiктар Гардзей
Уладзімiр Гнiламёдаў
Вольга Дадзiёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзiч
Вiктар Кураш
Алесь Марцiнoвiч
Вячаслаў Нiкiфараў
Мiкалай Чаргiнец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мiнск,
вул. Б. Хмяльнiцкага, 10-а
E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мiнск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у iнтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03

адказны сакратар — 292-20-51
аддзел крытыкі і бiблiяграфіі — 292-56-53
аддзел прозы і паэзіі — 292-56-53
аддзел мастацтва — 292-20-51
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.

Падпiсныя iндэксy:
63856 — iндывiдуальны;
63815 — iндывiдуальны льготны для настаўнiкаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай iнфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Мiнiстэрствам iнфармацыі Рэспублiкi Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпiсаны ў друку
10.05.2018 у 11.00
Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 1367

Друкарня Рэспублiканскага унiтарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мiнск, пр. Незалежнасці, 79. Iндэкс 220013
Заказ — 1778
Д123456789101112
М123456789101112
Рукапiсы прымаюцца толькi ў электронным выглядзе, не вяртаюцца, i не рэцэнзуюцца. Пазiцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямi аўтараў публiкацый.